

Vysoká škola ekonomická v Praze
Fakulta mezinárodních vztahů
Obor: Politologie

Bakalářská práce

**„ZPŮSOB VOLBY PREZIDENTŮ A JEJICH KOMPETENCE:
PŘÍPADOVÁ STUDIE ZMĚNY SYSTÉMU VOLBY
PREZIDENTA ČESKÉ REPUBLIKY“**

Autor: Kristýna Woloszczuková

2012

Vedoucí bakalářské práce: Ing. Petr Vymětal, Ph.D.

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Způsob volby prezidentů a jejich kompetence: případová studie změny systému volby prezidenta České republiky“ vypracovala samostatně s využitím literatury a informací, na které je v práci odkázáno.

V Praze dne: 3.10.2012

Podpis studenta:

PODĚKOVÁNÍ

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucímu mé práce Ing. Petru Vymětalovi, Ph.D. za trpělivost, podporu a cenné připomínky při psaní této bakalářské práce.

Obsah

Abstrakt	5
Abstract	6
1. Úvod.....	1
2. PARLAMENTARISMUS, PREZIDENCIALISMUS POLOPREZIDENCIALISMUS	4
2.1. Prezidentský systém.....	6
2.2. Parlamentární forma vlády	7
2.3. Poloprezidentský systém.....	9
3. Současná situace volby prezidenta v České republice a na Slovensku	11
3.1. Volba a pravomoci prezidenta České republiky dle zákona (před změnou ústavy 8. února 2012)	12
3.2. Pravomoci prezidenta ČR (před novelou ústavního zákona z 8. února 2012)	16
3.3. Volba a pravomoci prezidenta Slovenské republiky	20
3.4. Pravomoci slovenského prezidenta	23
4. Post prezidenta po zavedení přímé volby dle Novely ústavního zákona č. 71/2012 Sb.	27
4.1. Volba prezidenta ČR podle novely Ústavního zákona č. 71/2012 Sb.....	30
4.2. Pravomoci prezidenta ČR podle novely ústavního zákona č. 71/2012 Sb...	33
4.3. Srovnání současné české, slovenské a budoucí české situace	35
5. Závěr	37
6. Použitá literatura	40
7. Přílohy	43

Abstrakt

Téma této bakalářské práce je zaměřeno na současné změny volebního systému prezidenta ČR.

Práce je rozdělena na tři hlavní části. První kapitola se zabývá teoretickým vymezením tématu, způsobem volby hlavy státu a jejími pravomocemi v rozdílných politických systémech. Druhá kapitola je zaměřena na současný průběh voleb prezidenta a rozsah jeho pravomocí v České republice a na Slovensku. Následně se v práci zaměříme na změnu způsobu volby prezidenta a její dopad na pravomoci prezidenta ČR, s ohledem na přímou volbu. Zde jsou uvedeny nové podmínky kandidatury. A mimo jiné je zde zmíněn také vliv, této již dlouho diskutované změny volebního systému prezidenta, na jeho postavení v politickém systému naší země.

Abstract

The theme of this bachelor thesis is focused on the current changes in presidential electoral system in the Czech Republic. The paper is divided into three main parts. The first chapter deals with the theoretical definitions of the topic, election of the President and his powers in different political systems, the next chapter focuses on presidential elections and the extent of his powers currently (2012) in the Czech Republic and the Slovak Republic. Subsequently, the paper focuses on the changes of presidential election system in CZ, to direct elections, and its impact on the President's powers. In this chapter there are new conditions of candidacy and also the impact of this, so long discussed changes to the electoral system of the president, on his position in the political system of our country.

1. Úvod

V roce 2013 čeká Českou republiku a její občany velká změna. Stávající prezident ukončí své druhé volební období a proběhne volba nové hlavy státu. Prezidentské volby probíhají v samostatné České republice již od jejího počátku, doposud však byla hlava státu vždy volena parlamentem. Ale nyní naši zemi čeká změna, změna způsobu volby prezidenta republiky. Původní nepřímá volba (volba Parlamentem), se změnila a v roce 2013 bude prezident volen přímou volbou, což je způsob, kdy je hlava státu volena občany. V naší zemi má prezident, bez ohledu na jeho reálné pravomoci, velkou váhu jak u občanů, tak mezi politickými stranami a změna osoby prezidenta je proto provázena širokou diskuzí a očekáváními.

Tato práce se zabývá právě novým fenoménem české politiky a jeho potencionálním vlivem na postavení prezidenta a jeho pravomoci. K volbě tohoto tématu mě vedly události posledních měsíců, kdy byla opět oživena široce diskutovaná problematika způsobu volby prezidenta a jeho pravomocí. Tak, jak se blížil konec pětiletého funkčního období současného českého prezidenta, vyplouvaly na povrch obavy z možných problémů při parlamentní volbě hlavy státu, což bylo ještě vyostřeno tím, že ta stávající, prezident V. Klaus, již zvolen být nemůže¹. Nastalá situace opět oživila diskuze (které probíhali již od roku 1989) o zavedení přímé volby hlavy státu i v ČR. Ty nakonec vyústily ve schválení novely ústavního zákona z 8. února. 2012 č. 71/2012 Sb., která zavádí přímou volbu prezidenta.

Jedním z témat diskusí o zavedení přímé volby prezidenta republiky byly, mimo jiné i prezidentské pravomoci, proto se v práci podíváme na vliv únorové novely ústavního zákona na postavení prezidenta.

Pravomoci a postavení prezidenta ve státě jsou závislé na uspořádání státu, který reprezentuje.

¹ Prezident České republiky může být do funkce zvolen pouze dvakrát za sebou a nynější prezident Klaus právě dokončuje poslední rok druhého funkčního období.
Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, článek 52 odst. (2).

Podle první kapitoly této práce, která se zabývá jednotlivými systémy a jejich přístupy k prezidentským pravomocím, můžeme Českou republiku momentálně zařadit do skupiny zemí s parlamentární formou vlády. Změna volebního systému prezidenta výrazně mění jeho legitimitu, kterou bude nově získávat od občanů, nikoli od Parlamentu. Toto kritérium by spíše odpovídalo poloprezidentskému či prezidentskému uspořádání státu. Na druhou stranu však samotná změna volebního systému nemusí nutně znamenat větší politickou sílu prezidenta. Přechod na přímou volbu prezidenta automaticky neznamená přechod z parlamentní formy vlády na poloprezidentskou.

Jelikož je pro naši republiku tato situace nová, podíváme na porovnání se situací na Slovensku, kde byla přímá volba zavedena na přelomu tisíciletí. Zde se před více než 10 lety vrcholní politici shodli na zavedení přímé volby prezidenta. Hlavním důvodem změny volebního systému byla převážně neschopnost tamního parlamentu dohodnout se a zvolit, z možných kandidátů hlavu státu. Podobná situace nastala také v ČR, kdy v posledních prezidentských volbách (v roce 2008) bylo, ke zvolení prezidenta, potřeba několika volebních kol. Proto považuji za nutné předložit ve své práci i toto srovnání.

Bakalářská práce je rozdělena celkem do tří hlavních kapitol, částí. V první části je na základě dostupné literatury osvětlen teoretický koncept postu hlavy státu, zejména postavení prezidentů a jejich kompetence v jednotlivých formách politických systémů.

Druhá hlavní část se zabývá volbou a pravomocemi hlavy státu tak, jak momentálně fungují. Je zaměřena na proces voleb prezidenta České republiky, jak probíhaly do roku 2012, na způsob výběru kandidátů a na kompetence, kterými v současnosti prezident České republiky disponuje. Obsahuje také rozbor volby prezidenta a jeho pravomoci ve Slovenské republice.

Třetí hlavní část práce (čtvrtá kapitola), se poté zabývá nejen, pro ČR novým způsobem volby hlavy státu, ale i změnou, která přijde spolu s její přímou volbou hlavy státu, změnou pravomocí. V této kapitole se také nachází srovnání současné a nastávající úpravy Ústavy ČR se situací na Slovensku.

Práce se dle dostupných informací pokouší odpovědět, na základě porovnání teorie se současnou situací u nás, na Slovensku a se změnami podle novely ústavního

zákona z 8. února. 2012 č. 71/2012 Sb., na otázku „Do jaké míry nadcházející změna ústavy ovlivní postavení prezidenta ČR a změni rozdělení výkonné moci v naší zemi“

Bakalářská práce využívá jako hlavní zdroje zákony a ústavu jednotlivých zmíněných států. Na zkoumané téma výkonné moci, jejího dělení a volby byly také vydány řady knih, odborných prací a článků, ty které jsou v práci použity, případně citovány jsou uvedeny v seznamu použité literatury. Jen jako příklad odborné literatury, která byla při psaní práce použita, bych uvedla knihu V. Klokočky – Ústavní systémy Evropy, či Principy českého ústavního práva od J. Wintra.

2. PARLAMENTARISMUS, PREZIDENCIALISMUS POLOPREZIDENCIALISMUS

Existuje více druhů režimů, ve kterých je post nejvyššího státníka uzákoněn jiným způsobem. Proto jsou následující řádky zaměřeny na rozsah kompetencí a způsob volby prezidenta v různých politických systémech – parlamentární, prezidentský a poloprezidentský.

Nejdříve si ale objasníme pojem výkonné moci, jejímž představitelem je, pro potřeby této práce, prezident.² Exekutivní moc je jednou ze tří základních státních mocí, jejichž rozdělení je jednou z podstatných podmínek demokratického státu.

„Hlavní úlohou výkonné moci (vláda a orgány státní správy) je vládnout, spravovat stát, tj. rozhodovat v jednotlivých konkrétních případech o konkrétním postupu při aplikaci (v rámci) zákonů. Kromě toho plní i některé funkce „zákonodárné“ (vydávají například předpisy, jimiž se zákony provádějí) a „soudní“ (v případech o nichž nerozhodují soudy, například v některých veřejnoprávních sporech)...“³

Exekutiva může být buď rozdělena do rukou dvou institucí (dualistická struktura) jako je tomu např. v ČR, nebo může být vložena do rukou pouze jedné osobě (monistická struktura) jako v případě Spojených států amerických. Rozdělení exekutivy závisí také na míře kompetencí jednotlivých složek výkonné moci (vláda, prezident). V některých případech, má hlava státu výkonnou moc pouze reprezentativní a její pravomoci jsou zcela omezené.⁴

V následujících odstavcích se zaměříme právě na jednotlivé podoby výkonné moci v různých politických systémech.

² Práce zkoumá postavení a volbu prezidenta, proto se zde zaměříme pouze na příklady zemí, kde jsou hlavami státu, popř. výkonné moci, prezidenti. Samozřejmě existují i země, kde není hlava státu volená, jako příklad můžeme uvést Velkou Británii. Vzhledem k tomu, že práce je zaměřena na volbu a pravomoci prezidenta v České republice, zaměří se tato kapitola pouze na systémy, kde je prezident volen.

³ Definice výkonné moci z vysokoškolské učebnice politologie: PROROK, Vladimír a Aleš LISA. *Politologie*. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2009. Str. 150.

⁴ KLOKOČKA, Vladimír. *Ústavní systémy evropských států*. Praha: Linde Praha a.s., 1996. Str. 146-158.

Politický systém se dělí do několika kategorií, které jsou klasifikovány mj. podle dělby moci a organizace státu. Nejrozšířenějšími formami vlády jsou parlamentní a prezidentské systémy, ale existují i jiné, které se od sebe více či méně liší⁵, ale objevuje se také kombinace dvou výše zmíněných základních systémů – systém poloprezidentský. Na světě samozřejmě neexistují pouze tyto formy, ve všech zemích není hlavou státu prezident, ale pro účely této práce pomineme ostatní politické systémy a zaměříme se pouze na zmíněné systémy (parlamentární, prezidentský a poloprezidentský) a na zmíněné body (výkonnou moc – zejména prezident).

Každý ze systémů, jehož hlavou státu je prezident, definuje jeho kompetence jinak. V krátkosti bychom mohli říci, že v prezidentském systému je veškerá výkonná moc vložena do rukou prezidenta a jeho vláda, administrativa složená z ministrů, je pouze poradním orgánem. V druhém případě je vláda nedílnou součástí parlamentního systému a je buď dominantní částí exekutivy, nebo se s prezidentem o moc dělí.⁶ Taková vláda je ještě doplněna hlavou státu, která může být pouze ceremoniální tvář státu s omezenými pravomocemi. Poloprezidentský systém je kombinací uvedených dvou systémů a kompetence výkonné moci jsou rozděleny mezi vládu a premiéra na jedné straně, a prezidenta, který má oproti prezidentovi v čistě parlamentním systému podstatně více pravomocí, které nejsou závislé na vládě (spolupodpisu).⁷

⁵ Jsou to například subsystemy parlamentního systému – britský parlamentarismus, republikánský parlamentarismus, racionalizovaný parlamentarismus.... Tyto systémy se liší mimo jiné právě postavením hlavy státu v systému. PROROK, Vladimír a Aleš LISA. *Politologie*. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2009. Str. 144 a 145.

⁶ V parlamentním systému je vláda oficiálním nositelem výkonné moci, není tedy pouze poradním orgánem, má své vlastní pravomoci a legitimitu. Parlamentní systém je také mnohem více propojený, zde je exekutiva závislá na parlamentu (vyslovení důvěry). V prezidentském systému takovéto opatření není. KLOKOČKA, Vladimír. *Ústavní systémy evropských států*. Praha: Linde Praha a.s., 1996. Str. 146-158.

⁷ KLOKOČKA, Vladimír. *Ústavní systémy evropských států*. Praha: Linde Praha a.s., 1996. Str. 146-158.

2.1. Prezidentský systém

Prezidentský systém je systém, kde jsou **jednotlivé moci od sebe relativně oddělené**.^{8,9}

Základním rysem systému je dualismus:

Jde však „... o **dualismus legitimační**, spočívající v tom, že legislativa a exekutiva jsou založeny na autonomním a separátním způsobu jejich politické legitimace, dále jde o **dualismus institucionální**, založený na vzájemné institucionální autonomii a relativní nezávislosti legislativy a exekutivy, a konečně pak o **dualismus funkční**, vycházející z toho, že legislativa a exekutiva je relativně oddělena i v úpravě ústavních a politických procesů, pomocí nichž tyto instituce plní své základní funkce.“¹⁰

Hlavou státu je **prezident**, ten je **jediným a hlavním nositelem exekutivní moci**. Důvěra a moc mu nejsou do rukou vloženy parlamentem, legislativní mocí, ale lidmi prostřednictvím všeobecných voleb.¹¹

Vláda podléhá pouze a přímo prezidentovi, ten může členy, které si sám vybral, odvolat, jsou mu podřízeni a pracují pro něj. Hlava státu a předseda vlády jsou jedna a tatáž osoba a její ministři jsou jejím poradním orgánem, tzn. je pouze na prezidentovi, zda se radami od ministrů bude řídit či ne.¹²

Jak již bylo řečeno výše, exekutivní a legislativní moc jsou od sebe, v případě prezidentského systému oddělené. Parlament, ztrácí právo na vyslovení nedůvěry vládě, a tím ji prakticky rozpustit. Prezident je odpovědný pouze ústavě. V případě zneužití pravomocí, či porušení ústavního práva čelí hlava státu žalobě. Tato odpovědnost však není politická (vyslovení nedůvěry/důvěry parlamentem), ale právní. Na druhou stranu exekutiva (prezident) nemůže v případě potřeby rozpustit dolní komoru parlamentu a vyhlásit nové volby. Ale v případě potřeby existují i

⁸ Viz příloha č. 1.

⁹ Pro ilustraci rozdílného volebního systému parlamentního a prezidentského viz příloha č.1.

¹⁰ KLOKOČKA, Vladimír. *Ústavní systém evropských států*. Praha: Linde Praha a.s., 1996. Str. 168.

¹¹ PROROK, Vladimír a Aleš LISA. *Politologie*. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2009. Str. 147-148.

¹² DVOŘÁKOVÁ, Vladimíra a kolektiv. *Komparace politických systémů: Základní modely demokratických systémů*. Praha: Oeconomica, 2008. Str. 40-43.

pravidla (tzv. systém brzd a protivah), kdy prezident může vyvažovat a brzdit rozhodnutí parlamentu - využitím svého práva veta, které ale může parlament za předem stanovených podmínek přehlasovat. Dále parlament (nebo alespoň jedna z jeho komor) v tomto politickém systému může zasáhnout do zahraniční politiky státu.¹³

*Základní kritéria prezidentského systému můžeme shrnout do tří bodů:*¹⁴

- 1. Exekutiva je vedena prezidentem, který je hlavou výkonné moci, a který je volen ve všeobecných volbách.*
- 2. Podmínky a období výkonu exekutivní a legislativní moci jsou pevně dány a nejsou předmětem (vyslovení) vzájemné důvěry.*
- 3. Prezident jmenuje a vede kabinet.*

Zemí pro tento systém typickou jsou Spojené státy americké.¹⁵

2.2. Parlamentární forma vlády

Jak již bylo řečeno, dalším z nejrozšířenějších systémů demokratického státu, je parlamentní forma vlády.

Parlamentní systém není pouze výsadou republik jako v případě prezidentské formy vlády, ale může se vyskytovat i v monarchiích, jako například ve Velké Británii, kde také systém vznikl.

Hlava státu disponuje pravomocemi i jistou rozhodovací mocí, ale je pouze součástí exekutivní moci a celý systém je založen na **dualistické struktuře výkonné moci** – rozdělení exekutivy do rukou dvou institucí, kterými jsou hlava státu na jedné straně, a předseda vlády a jeho sbor ministrů (vláda, kabinet) na straně druhé. V parlamentárním uspořádání má prezident či monarcha spíše reprezentativní

¹³DVOŘÁKOVÁ, Vladimíra a kolektiv. *Komparace politických systémů: Základní modely demokratických systémů*. Praha: Oeconomica, 2008. Str. 42-43.

¹⁴ Volný překlad definice z knihy: RHODES, R, Sarah A BINDER a Bert A ROCKMAN. *The Oxford handbook of political institutions*. New York: Oxford University Press, c2006, xvii, 816 p. Oxford handbooks of political science. Str. 348-349.

¹⁵ DVOŘÁKOVÁ, Vladimíra a kolektiv. *Komparace politických systémů: Základní modely demokratických systémů*. Praha: Oeconomica, 2008. Str. 42-43.

funkci a pro přijetí aktů nebo rozhodnutí je potřeba jejich schválení (spolupodpisem) **vládou/premiérem**¹⁶, která je **hlavním nositelem exekutivní moci**.

Další specifikum tohoto uspořádání je vzájemná propojenost základních mocí. Vláda, která je hlavním exekutivním orgánem, je přímo závislá na parlamentu, ten jí musí vyslovit důvěru. Je zde politická odpovědnost parlamentu.¹⁷

Pravomoci hlavy státu, popř. způsob volby, záleží na formě parlamentarismu. Existuje několik typů a každý z nich má svá specifika, která jej odlišují.¹⁸

Shrňme-li parlamentní systém do několika krátkých bodů, budou pravděpodobně znít takto:

1. Vzájemná propojenost moci exekutivní a legislativní.
2. Politická odpovědnost nositele výkonné moci vůči parlamentu, možnost rozpuštění parlamentu, potřeba kontrasignace prezidentských pravomocí.
3. Volba hlavy státu parlamentem, a její omezené pravomoci.¹⁹

¹⁶ Kontrasignace či spolupodpis je opatření, které pochází již ze starověku. Není jakousi kontrolou dobrých či špatných rozhodnutí hlavy státu, ale plní spíše funkci spolu rozhodovací, aby bylo zajištěno hladkého a plnohodnotného vedení státu. Vláda, zastoupená premiérem, která v případě problému nese za rozhodnutí prezidenta odpovědnost, tímto způsobem přijímá daný názor a s ním i vlastní odpovědnost za něj za své.

Přestože platnost aktu je závislá na kontrasignaci, neznamená to, že by byl prezident podřízen vládě, ta sice může odmítnout podpořit jeho názory a rozhodnutí (psané), ale neovládá jeho činy, není jeho nadřízeným orgánem. KYSELA, JAN. Prezident republiky v ústavním systému ČR – perspektiva ústavněprávní, sborník: BRUNCLÍK, Miloš a Miroslav NOVÁK. Postavení hlavy státu v parlamentních a poloprezidentských režimech. Praha: Dokořán, 2008. Str. 238-240.

¹⁷ KLOKOČKA, Vladimír. *Ústavní systém evropských států*. Praha: Linde Praha, 1996. Str. 171-173. Pro ilustraci rozdílného volebního systému parlamentního a prezidentského viz Příloha č.1.

¹⁸ „britský parlamentarismus, parlamentarismus ostatních konstitučních monarchií, republikánský parlamentarismus, racionalizovaný parlamentarismus, prezidentský parlamentarismus“. Každý z těchto systémů má jinak propojenu výkonnou a zákonodárnou moc, výkonná moc má jiné pravomoci a je volena jiným způsobem.

PROROK, Vladimír a Aleš LISA. *Politologie*. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2009. Str. 144 a 145.

¹⁹ Toto shrnutí je obecné a neplatí pro všechny parlamentní podsystémy (např. VB, kde je titul hlavy státu dědičný) – ale je nutné jej zmínit, jelikož popisuje např. současnou situaci (do roku 2012/2013) v ČR, kterou se ještě dále budeme zabývat.

2.3. Poloprezidentský systém

Systémem, který kombinuje oba předchozí systémy, je právě poloprezidentský systém, jehož typickým příkladem je Francie a její Pátá republika.

Jak již bylo řečeno, jednotlivé typy parlamentarismu se mj. odlišují rozsahem pravomocí hlavy státu. V případě poloprezidentského systému jde o posílení postavení hlavy státu vůči vládě. Dle názvu tohoto uspořádání můžeme odvodit, že postavení hlavy státu v **poloprezidentském systému** se nachází mezi prezidentským a parlamentním systémem. Jelikož prezidentova pozice není pouze ceremoniálním postem, jeho **pravomoci jsou rozsáhlejší**, ale o **výkonnou moc se musí dělit s premiérem a vládou**, což je jeden z faktorů, které si tento systém přinesl z parlamentarismu - **duální systém výkonné moci**.

Pro laika je nejvíce viditelným rozdílem způsob **volby prezidenta**. Ten **není závislý na parlamentu**, ale **je volen právě občany**, kteří jako jediní rozhodují o tom, koho z prezidentských kandidátů zvolí. „... *není však oprávněn vládnout sám či přímo a jeho vůle proto musí být tlumočena vládou, ... institucí, která je závislá na parlamentu...*“²⁰. Prezident tak sice jmenuje vládu, ale její funkce závisí na vyslovení důvěry/nedůvěry parlamentem.

Na rozdíl od parlamentních systémů má prezident systému poloprezidentského rozsáhlejší pravomoci, ke kterým nepotřebuje spolupodpis vlády – mezi ně např. patří rozpouštění dolní komory parlamentu, vyhlášení referenda, „*má obrovské pravomoci v oblasti zahraniční a vojenské politiky... v závažných věcech rozhoduje hlava státu a vláda pouze registruje a vykonává rozhodnutí*“.²¹

V tomto systému může nastat situace tzv. **kohabitace**, kdy jsou vzájemné vztahy prezidenta, vlády a Parlamentu složitější. Tento pojem označuje spolupráci prezidenta s opozičním premiérem, resp. opoziční většinou v parlamentu. Pravomoci,

²⁰ BRUNCLÍK, Miloš a Miroslav NOVÁK. *Postavení hlavy státu v parlamentních a poloprezidentských režimech*. Praha: Dokořán, 2008. Str. 13.

²¹ DVOŘÁKOVÁ, Vladimíra a kolektiv. *Komparace politických systémů: Základní modely demokratických systémů*. Praha: Oeconomica, 2008. Str. 169.

ke kterým nepotřebuje spolupodpisu vlády, mu zůstávají, ale v případě potřeby kontrasignace je jeho postavení vůči opoziční vládě oslabeno.²²

Přesné vztahy prezidenta a premiéra (vlády) se liší v závislosti na ústavě daného (poloprezidentského) státu.²³

Ke shrnutí této podkapitoly bychom mohli použít několik bodů, které jasně a srozumitelně zahrnují aspekty poloprezidentského systému. Prvním důležitým bodem by mohla být nezávislost prezidentského postu na volbě parlamentem, dále pak politická závislost vlády na většině v parlamentu a rozdělení výkonné moci mezi vládu a hlavu státu, kdy hlava státu disponuje významnými pravomocemi.²⁴

Dle základních bodů můžeme vidět, že poloprezidentský systém není pouze promícháním obou základních vládních forem, ale samostatným prvkem.

Toto je pouze teoretické vymezení systému, jelikož i přesto že může být ústava země sepsána ve stylu poloprezidentského systému vlády, jeho praktické užívání může být spíše na úrovni systému parlamentního, kdy jsou prezidentské kompetence ústavně posílené, ale v praxi jsou tyto pravomoci prezidentem využívány spíše na úrovni parlamentního systému, jako je tomu např. v Irsku či na Islandu.²⁵

²²DVOŘÁKOVÁ, Vladimíra a kolektiv. Komparace politických systémů: Základní modely demokratických systémů. Praha: Oeconomica, 2008. Str. 170.

²³RHODES, R, Sarah A BINDER a Bert A ROCKMAN. The Oxford handbook of political institutions. New York: Oxford University Press, c2006, xvii, 816 p. Oxford handbooks of political science. Str. 357-358.

²⁴KLOKOČKA, Vladimír. *Ústavní systémy evropských států*. Praha: Linde Praha a.s., 1996. Str. 210-216.

²⁵KLOKOČKA, Vladimír. *Ústavní systémy evropských států*. Praha: Linde Praha a.s., 1996. Str. 14-15.

3. Současná situace volby prezidenta v České republice a na Slovensku

Tato kapitola, jak bylo řečeno v úvodu, obsahuje rozbor jednotlivých částí Ústavy České republiky a Ústavy Slovenské republiky, týkajících se výkonné moci, zejména prezidenta, které definují kandidaturu, průběh volby a kompetence hlavy státu. Slovensko bylo vybráno nejen proto, že je nám tato země blízká, ale hlavně proto, že zde již více než deset let volí prezidenta občané a současně je politický systém na Slovensku velmi podobný tomu českému.

Prezident je v ústavě (české i slovenské) obecně nazýván hlavou státu.²⁶ Tato definice by mohla naznačovat, že by prezidentský post mohl být nejdůležitější složkou státu. Prezident ovšem není osoba všemocná, to by odporovalo základním podmínkám demokracie. „*Hlava státu v parlamentní republice je reprezentantem státu, garantem řádu a moderátorem politických sporů*“. ²⁷ Výkonnou moc utváří spolu s vládou, která je Ústavou ČR definována jako „*vrcholný orgán výkonné moci*“. ²⁸

Základním textem k rozboru těchto informací je Ústava České republiky, ve které je nejvyššímu státníkovi věnována část hlavy třetí (moci výkonné), a kde najdeme jeho povinnosti, pravomoci i způsob volby.

²⁶ „*Prezident republiky je hlavou státu.*“ Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky čl. 54.

²⁷ WINTR, Jan. *Principy českého ústavního práva*. Praha: Eurolex Bohemia, 2006. Str. 77.

²⁸ Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky 54(1) a 67(1), Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb.Čl 101(1) a 108 (1).

3.1. Volba a pravomoci prezidenta České republiky dle zákona (před změnou ústavy 8. února 2012)

Předchozí řádky se zabývaly obecným vymezením úřadu prezidenta v České republice²⁹.

V případě České republiky hovoříme o **dualistické exekutivě**. Jejím hlavním orgánem je vláda, a druhou, nedílnou součástí výkonné moci, je prezident. Jde o klasické uspořádání exekutivní moci v parlamentní republice. Z předchozí kapitoly víme, že prezident v takovémto systému je postavou převážně reprezentativní. Omezené pravomoci prezidenta se projevují zejména na nutnosti kontrasignace většiny prezidentských rozhodnutí vládou, která je za všechna rozhodnutí exekutivní moci odpovědná parlamentu. Dolní komora parlamentu může vyslovit vládě nedůvěru (příp. nevyslovit důvěru)³⁰, pokud se tomu tak stane, vláda podává prezidentu demisi, a ten ji podle čl. 73 odst. (3) musí přijmout.³¹

Odpovědnost vlády vůči Poslanecké sněmovně je odpovědností politickou. Prezident je ze své funkce neodpovědný. Dle čl. 65 Ústavy je možné prezidenta stíhat pouze za velezradu. Žaloba je podána Senátem ČR a v případě uznání žaloby a vynesení rozsudku Ústavním soudem může být prezident zbaven úřadu a možnosti, aby se o prezidentský úřad mohl znovu ucházet.³²

První co musí aspirant na post prezidenta udělat, je kvalifikovat se na kandidáta. Prezidentský kandidát musí být navržen členy Parlamentu ČR, a to nejméně deseti poslanci Poslanecké sněmovny, nebo nejméně deseti senátory. Aby se moha osoba stát vhodným uchazečem, musí samozřejmě splňovat určité podmínky.

²⁹ Dnem složení prezidentského slibu začíná jeho funkční období, které je ústavou stanoveno na 5 let. Může být zvolen maximálně dvakrát za sebou. Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky čl. 55,57.

³⁰ O vyslovení důvěry žádá Poslaneckou sněmovnu vláda, vyslovení nedůvěry stávající vládě je prováděno na základě písemné žádosti alespoň 50 poslanců. Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky čl. 68, 71-73.

³¹ Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky čl. 73.

³² Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky čl. 65 " (2) *Prezident republiky může být stíhán pro velezradu, a to před Ústavním soudem na základě žaloby Senátu. Trestem může být ztráta prezidentského úřadu a způsobilosti jej znovu nabýt.*"

Základní podmínky jsou dány Ústavou ČR, kde jsou předpoklady kandidatury popsány následovně: „*Prezidentem republiky může být zvolen občan, který je volitelný do Senátu*“.³³ Nejsou zde přímo vypsány jednotlivé požadavky, je zde pouze odkázáno na jinou část Ústavy, upravující volitelnost do horní komory parlamentu - do Senátu. Podle článku 19, odst. 2, může být senátorem, tedy i prezidentem zvolen kdokoli, kdo je občanem ČR, je staší 40 let a je způsobilý k právním úkonům.³⁴ Také nesmíme zapomenout na podmínky, které jsou neslučitelné s výkonem prezidentské funkce, jako je odsouzení za velezradu, či ukončení druhého navazujícího funkčního období.³⁵

Volba probíhá nepřímou formou a legitimita prezidenta je tedy odvozována od vůle Parlamentu, který v prvním kole volí prezidenta nadpoloviční většinou všech poslanců Poslanecké sněmovny a nadpoloviční většinou všech členů Senátu. Prezidentské volby v České republice jsou tří kolové, kdy v každém kole jsou požadavky na zvolení méně přísné, a v případě, že ani ve třetím kole není hlava státu zvolena, jsou vyhlášeny volby nové.³⁶

Proces volby prezidenta je podrobněji popsán v Jednacím řádu Poslanecké sněmovny. V tomto dokumentu je postup rozdělen do dvou kategorií, na tajnou a veřejnou volbu. Typ volby je navržen předsedou Poslanecké sněmovny, ten celou volbu řídí. Navržený model volby je poté odhlasován Poslaneckou sněmovnou a Senátem. Žádná z možností není preferována, oba způsoby mají své výhody a nedostatky a záleží pouze na domluvě volebních orgánů, která z nich je vybrána. Může však nastat problém v případě, že komory parlamentu a jednotlivé strany nejsou schopny se dohodnout, který ze způsobů voleb se zvolí. Jasně se to ukázalo při posledních prezidentských volbách (2008), kdy se o způsobu volby rozhodlo až na společné volební schůzi, tedy při samotné volbě prezidenta.³⁷

³³ Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky čl. 57.

³⁴ Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky čl. 19, odst. 2.

³⁵ JAN FILIP:K některým otázkám parlamentní volby prezidenta republiky. sborník *Postavení prezidenta v ústavním systému České republiky*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2001. Str. 71-74.

³⁶ Podrobný průběh voleb viz níže. Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky čl. 58.

³⁷ Zvolena byla nakonec veřejná volba, které byla zvolena automaticky poté, co se volitelé z Poslanecké sněmovny a Senátu neshodli na volbě tajné.

Volba (tajná i veřejná) probíhá pod vedením zvolené, pro obě parlamentní komory společné, volební komise, která je odpovědná za průběh volby a naplňování pravidel stanovených zákonem. Při tajné volbě plní jiné funkce než při volbě veřejné.³⁸ Výsledky jsou ohlášeny na společné schůzi předsedou Poslanecké sněmovny.³⁹

Tajná volba, která je prováděna „za plentou“, je více nakloněna politické nestrannosti prezidenta, jelikož se neví, která strana, popř. kteří její členové, konkrétního kandidáta volili. Je založena na principu utajené a osobní volby, kdy každý volitel sám, v prostoru, kde musí být komisi zaručeno soukromí, zaškrtně preferovaného kandidáta a svůj hlasovací lístek vhodí do zapečetěné urny. Komise tyto lístky poté spočítá, kromě těch, které jsou špatně vyplněny a tedy považovány za neplatné.⁴⁰

Ve veřejné volbě členové Parlamentu ČR hlasují zvednutím ruky pro konkrétního kandidáta – hlasy jsou pak sečteny schválenými skrutátory. Veřejná volba, která byla použita při posledních volbách, může omezit svobodnou vůli poslanců a senátorů a nahrává kandidátům vybraným podle stranického klíče.⁴¹

Pro zvolení do funkce nejvyššího státníka je nutné, aby kandidát získal nadpoloviční většinu hlasů všech poslanců a nadpoloviční většinu všech senátorů, pokud není v prvním kole zvolen, znamená to pro všechny zúčastněné prodloužení procesu, jelikož musí být do 14 dní vyhlášeno nové kolo. Do druhého kola volby prezidenta postupuje kandidát s nejvyšším počtem hlasů, které získal v Senátu a ten, který získal nejvíce hlasů v Poslanecké sněmovně. V případě stejného počtu hlasů dvou

³⁸ Při tajné volbě např. zabezpečují správný průběh voleb, tzn. zajišťují prostor za plentou, zapečetění volební urny, sčítání hlasů. Při veřejné volbě předkládá volební komise seznam kandidátů, o kterých dává poté Předseda poslanecké sněmovny postupně hlasovat. Při tajné i veřejné volbě potom sepíše volební komisaři zápis.

³⁹ Příloha č. 2 k jednacímu řádu Poslanecké sněmovny. Praha, Dostupné z: <http://www.mizici.com/article.php?aid=323>.

⁴⁰ Příloha č. 2 k jednacímu řádu Poslanecké sněmovny. Praha, Dostupné z: <http://www.mizici.com/article.php?aid=323>.

⁴¹ V ČR (po roce 1993) proběhla veřejná volba pouze jednou, v roce 2008. Na návrh předsedy Poslanecké sněmovny se hlasovalo o použití tajné volby, s podmínkou, že v případě, že nebude tajná volba odhlasována, bude použita volba veřejná. Pro tajnou volbu nehlasoval dostatek členů parlamentu (v senátu byl návrh tajné volby přijat - hlasovalo pro něj 51 z 81 senátorů, 21 bylo proti, v poslanecké sněmovně návrh neprošel, jelikož z 200 přítomných poslanců pro něj hlasovalo 93 a 101 bylo proti). Prezident Klaus by tedy zvolen volbou veřejnou.

Příloha č. 2 k jednacímu řádu Poslanecké sněmovny. Praha, Dostupné z: <http://www.mizici.com/article.php?aid=323>.

8. 2. 2008: První volba prezidenta republiky minutu po minutě. Český rozhlas [online]. 2000 [cit. 2012-07-18]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/prezident08/online/_zprava/430007.

kandidátů postupuje ten, který má vyšší celkový součet. Druhé kolo končí buď zvolením nejvyššího státníka, který byl zvolen nadpoloviční většinou přítomných poslanců a nadpoloviční většinou přítomných senátorů, či vyhlášením třetího kola, kde se vybírá z kandidátů druhého kola. Ve třetím kole kandidáti na post prezidenta potřebují ke zvolení pouze nadpoloviční většinu všech přítomných (senátorů i poslanců dohromady). V případě, že se naši zvolení zástupci neshodnou na vhodném kandidátovi, musí být celý volební proces opakován.⁴²

Po zvolení nové hlavy státu je posledním krokem před uvedením do úřadu složení prezidentského slibu. Ten se skládá do rukou předsedy Poslanecké sněmovny na společné schůzi obou komor a představuje nejen formální akt, ale i skutečné převzetí povinností a pravomocí tak, jak jsou popsány Ústavou. Jeho složením nový prezident nabývá funkce.

Systém volby prezidenta platný v ČR až do roku 2012 je zdlouhavý, jelikož při posledních volbách v roce 2003 a 2008 bylo potřeba ke zvolení kandidáta několika voleb a volebních kol. „*Problém se zvolením prezidenta v letech 2003 a 2008 znovu otevřel debatu o přímě volbě prezidenta.*“⁴³

⁴² Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky čl. 58, Příloha č. 2 k jednacímu řádu Poslanecké sněmovny. Praha, Dostupné z: <http://www.mizici.com/article.php?aid=323> čl. 2.

⁴³ KOUDELKA, Zdeněk. *Prezident republiky*. Praha: Leges, 2011. Str. 38.

3.2. Právomoci prezidenta ČR (před novelou ústavního zákona z 8. února 2012)

Ještě v letošním roce (2012) bychom volili prezidenta výše uvedeným způsobem. Ale volby samotné nejsou jediným aspektem prezidentského postu, který práce sleduje z hlediska nastávající změny, podíváme se nyní na rozsah prezidentských pravomocí platných před Novelou ústavního zákona č. 71/2012 Sb. - ÚSTAVNÍ ZÁKON ze dne 8. února 2012, kterým se mění ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších ústavních zákonů.⁴⁴

Právomoci českého prezidenta vycházejí z ústavy ČR, jsou zde rozděleny do dvou samostatných článků (čl. 62 a čl. 63). Právomoci prezidenta České republiky jsou takto rozděleny podle toho, zda vyžadují či nevyžadují spolupodpis předsedy vlády, nebo jím pověřeného člena vlády. Kompetence bez potřeby kontrasignace jsou uvedeny v článku 62 Ústavy, u těchto prezidentských pravomocí není potřeba spolupodpisu vlády, ale mnohé z nich vyžadují spolupráci jiného orgánu, např. Poslanecké sněmovny.⁴⁵

Dle svého uvážení tak může prezident republiky rozhodovat pouze o některých záležitostech. Patří mezi ně právo veta zákona přijatého Parlamentem ČR – veto je ale pouze suspensí a může být přehlasováno nadpoloviční většinou všech poslanců Poslanecké sněmovny. Dále jmenuje Bankovní radu ČNB, jmenuje předsedu a členy vlády, ale jmenovaný předseda by měl být schopen sestavit vládu, která získá v Poslanecké sněmovně důvěru. Když prezidentem jmenovaná vláda nezíská důvěru dolní komory parlamentu, má prezident ještě jednu možnost ke jmenování předsedy vlády dle svého uvážení, třetí jmenování předsedy vlády prezidentem je již na doporučení předsedy Poslanecké sněmovny.⁴⁶

⁴⁴ Novela ústavního zákona 71/2012. Kterou se mění ústavní zákon č. 1/1993. Dostupné z: <http://www.psp.cz/ff/e4/8a/6a/08.html>.

⁴⁵ Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky čl. 62, 63, JAN KYSELA: *Česká republika mezi poloprezidentským a parlamentním režimem?*, *Politologická revue*. Praha: Česká společnost pro politické vědy, 2006, roč. 1. Str. 16.

⁴⁶ Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky čl. 62, 68.

Mezi další funkce prezidenta republiky patří podepisování zákonů, či jejich zpětné navrácení Parlamentu k přezkoumání (tzv. prezidentské veto).⁴⁷

Tabulka č. 1 – Pravomoci prezidenta ČR před změnou ústavy z 8. února 2012 a potřeba jejich kontrasignace

Pravomoc:	Česká republika do 2012
jmenuje a odvolává předsedu a další členy vlády a přijímá jejich demisi, odvolává vládu a přijímá její demisi,	BEZ KONTRASIGNACE VLÁDY (dále jen BK), Při třetím jmenování - na návrh předsedy Poslanecké sněmovny
svolává zasedání Poslanecké sněmovny (Národní rady),	BK
rozpouští Poslaneckou sněmovnu,	Podle přesných, rigidních pravidel ⁴⁸
pověřuje vládu, jejíž demisi přijal nebo kterou odvolal, vykonáváním jejích funkcí prozatímně až do jmenování nové vlády,	BK
jmenuje soudce Ústavního soudu, jeho předsedu a místopředsedu,	Se souhlasem Senátu
jmenuje ze soudců předsedu a místopředsedu Nejvyššího soudu,	BK
odpouští a zmírňuje tresty uložené soudem, nařizuje, aby se trestní řízení nezačalo, a bylo-li zahájeno, aby se v něm nepokračovalo, a zahlazuje odsouzení,	BK
má právo vrátit Parlamentu přijatý zákon s výjimkou zákona ústavního,	Suspenzní právo veta, Poslanecká sněmovna jej může přehlasovat nadpoloviční většinou všech poslanců
podepisuje zákony,	BK
jmenuje prezidenta a viceprezidenta Nejvyššího kontrolního úřadu,	BK Na návrh poslanecké sněmovny
jmenuje členy Bankovní rady Národní banky,	BK
vyhlašuje referendum o přistoupení republiky k Evropské unii a jeho výsledek.	BK
zastupuje stát navenek,	Spolupodpis Vlády
sjednává a ratifikuje mezinárodní smlouvy; sjednávání mezinárodních smluv může přenést na vládu nebo s jejím souhlasem na její jednotlivé členy,	Spolupodpis Vlády
je vrchním velitelem ozbrojených sil,	Spolupodpis Vlády
přijímá vedoucí zastupitelských misí,	Spolupodpis Vlády
pověřuje a odvolává vedoucí zastupitelských misí,	Spolupodpis Vlády
vyhlašuje volby do Poslanecké sněmovny a do Senátu,	Spolupodpis Vlády
jmenuje a povyšuje generály,	Spolupodpis Vlády
propůjčuje a uděluje státní vyznamenání, nezmocní-li k tomu jiný orgán,	Spolupodpis Vlády

⁴⁷ Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky. Čl. 62.

⁴⁸ JAN KYSELA: *Česká republika mezi poloprezidentským a parlamentním režimem?*, Politologická revue. Praha: Česká společnost pro politické vědy, 2006, roč. 1. Str. 16. Viz příloha č. 3 (a).

má právo udělovat amnestii	Spolupodpis Vlády
ostatní pravomoci prezidenta dané obyčejným zákonem	Spolupodpis vlády
Zdroj: Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., čl. 62, 63.	

Jak je z přiložené tabulky č. 1 vidět může prezident sám, bez součinnosti jiného orgánu provádět pouze minimum svých pravomocí. I tyto kompetence jsou omezeny pevně stanovenými podmínkami, jako je například přesný výčet předpokladů, za kterých může hlava státu rozpustit Poslaneckou sněmovnu⁴⁹.

Pro ilustraci zde ještě představím příklady, kdy se prezident úplně neshodl s příslušnou institucí, jejíž spolupráci ústavní zákon vyžaduje k platnosti prezidentského rozhodnutí.

„V samostatné ČR působili doposud pouze dva prezidenti republiky, v obou případech velmi výrazné osobnosti: v letech 1993-2003 V. Havel a od roku 2003 V. Klaus.... Přes rozdíly ve stranicko–politickém zázemí obou prezidentů je mezi nimi patrná shoda v odmítnutí pouze ceremoniálního typu prezidentství,...“ Prezident *“využívá své pravomoci jako nástroje, pomocí nichž může přimět zvláště vládu k vyjednávání.“*⁵⁰

Spory o prezidentské pravomoci probíhají již od počátku samostatné České republiky. Jedná se mimo jiné o spory v oblasti zahraniční politiky, jako např. v květnu 2005. Václav Klaus jako prezident České republiky vystupoval se svými kritickými názory na Evropskou unii na veřejnosti. Jeho názory byly pouze osobní, nikoliv názory státu, vlády. A tehdejší předseda vlády J. Paroubek tak zvažoval omezení zahraničních cest prezidenta, v případě, že český prezident bude nadále vystupovat v rozporu s vládní politikou.⁵¹

⁴⁹ Viz příloha č. 3 (a).

⁵⁰ KYSELA JAN: *Česká republika mezi poloprezidentský a parlamentním režimem?*, Politologická revue. Praha: Česká společnost pro politické vědy, 2006, roč. 1. Str. 18.

⁵¹ KYSELA JAN: *Česká republika mezi poloprezidentský a parlamentním režimem?*, Politologická revue. Praha: Česká společnost pro politické vědy, 2006, roč. 1. Str. 19, Paroubek nařkl Klause, že překračuje ústavní pravomoci. *Ihned.cz* [online]. 2005, 26.5 [cit. 2012-07-25]. Dostupné z: <http://zpravy.ihned.cz/cesko/c1-16213060-paroubek-nařkl-klause-ze-prekracuje-ustavni-pravomoci>. Dalším příkladem může být spor prezidenta a Senátu z roku 2003. Jednalo se o výměnu Ústavních soudců. Senát tehdy zamítl několik prezidentových kandidátů. Důsledkem bylo omezení funkčnosti Ústavního soudu. Jelikož prezident své kandidáty navrhoval po jednom, což značně prodloužilo proceduru výměny ústavních soudců. V médiích se dokonce objevily úvahy o podání ústavní žaloby

Toto jsou pouze ilustrativní příklady toho, jak může prezident i přes poměrně omezené pravomoci ovlivnit politickou situaci. Jakkoliv ale hlava státu využívá svých práv a povinností naplno, tak stále je její působnost omezena Ústavou. Ta nicméně nemůže přesně postihnout všechny potencionální situace a jejich řešení je pak v politické rovině, případně v rukou Ústavního soudu.

Na základě vypracované tabulky č. 1 můžeme usoudit, že momentální systém v České republice je nepochybně systém parlamentní. Přestože prezident disponuje pravomocemi, ke kterým není potřeba souhlasu vlády, tak jeho kompetence, o kterých rozhoduje sám, bez součinnosti jiného orgánu, jsou omezené a převážně reprezentativního charakteru. Přesto dosavadní čeští prezidenti velmi často ovlivňovali politiku i svými postoji a nepřímým jednáním a oba naši prezidenti této možnosti hojně využívali.⁵² Jak Kysela ve svém článku říká „*Je ... pravdou, že prezident republiky vybočuje z pouze ceremoniální role.*“⁵³

na prezidenta. KYSELA JAN: *Česká republika mezi poloprezidentský a parlamentním režimem?*, *Politologická revue*. Praha: Česká společnost pro politické vědy, 2006, roč. 1. Str. 20,
Či situace ratifikace Lisabonské smlouvy, již je V. Klaus velkým kritikem. Celý proces, i když již v květnu 2009 chyběl pouze prezidentský podpis, se protáhl až do listopadu téhož roku. Přestože prezident mohl smlouvu podepsat a schválit okamžitě, čekal na rozhodnutí Ústavního soudu, které mělo potvrdit soulad Lisabonské smlouvy s Českou ústavou. Své pravomoci nepřekročil, ale přesto s pozicí pouze ceremoniální ovlivnil celou EU, která napjatě očekávala, zda bude smlouva ratifikována, nebo ne. Jelikož: „ *Prezident Klaus nebude mít podle ústavy jinou možnost, než smlouvu podepsat. Jenže nikde není dán termín, dokdy to musí udělat.*“ *Prezident Lisabonskou smlouvu podepsat musí.* <i>IDNES.cz</i> [online]. 2009, 5. října [cit. 2012-07-25]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/prezident-lisabonskou-smlouvu-podepsat-musi-jenze-az-nekdy-ply-domaci.aspx?c=A091004_211327_domaci_vel.

⁵² *Česká republika mezi poloprezidentský a parlamentním režimem?*, *Politologická revue*. Praha: Česká společnost pro politické vědy, 2006, roč. 1. Str. 19-25.

⁵³ *Česká republika mezi poloprezidentský a parlamentním režimem?*, *Politologická revue*. Praha: Česká společnost pro politické vědy, 2006, roč. 1. Str. 25.

Toto tvrzení je založeno na příkladech, kdy český prezident využíval své pravomoci spíše jako „*nástroje, pomocí nichž může přimět zvláště vládu k vyjednávání*“ JAN KYSELA: *Česká republika mezi poloprezidentský a parlamentním režimem?*, *Politologická revue*. Praha: Česká společnost pro politické vědy, 2006, roč. 1. Str. 18.

3.3. Volba a pravomoci prezidenta Slovenské republiky

V následující podkapitole se zaměříme na pravomoci a způsob volby prezidenta Slovenské republiky. Tak jako u nás je slovenskou hlavou státu prezident, který reprezentuje Slovenskou republiku navenek i uvnitř. Jeho pravomoci a povinnosti samozřejmě vycházejí ze základního legislativního dokumentu země - Ústavy. V Ústavě Slovenské republiky⁵⁴, tak jako v ústavě české, je výkonné moci věnována celá jedna hlava, která se dělí na dvě části - na část zabývající se hlavou státu a část upravující postavení vlády jako nejvyššího orgánu moci výkonné.

Pro pochopení současné úpravy postavení prezidenta Slovenské republiky považuji za nutné alespoň v krátkosti zmínit vývoj a změny, které v této oblasti na Slovensku proběhly. Po rozdělení Československa byla volba prezidenta Slovenska v ústavě zakotvena nepřímou formou. Prezident byl volen jednokomorovým parlamentem, Národní radou. Česká ústava upravuje jednotlivá volební kola volby tak, že v každém z nich postupně upravuje pravidla většin potřebných pro zvolení prezidenta, ovšem toto opatření tehdejší slovenská ústava neměla. Podmínka pro zvolení kandidáta byla pouze jediná – pro zvolení potřeboval kandidát třípětinovou podporu všech poslanců. Dosažení takového počtu bylo velice obtížné, a pouze v jediném případě se stalo, že byl prezident zvolen v prvním kole. V roce 1998 došla roztržičnost slovenské politiky až tak daleko, že ani po pěti pokusech, nepočítáme-li jednotlivá kola, se nepodařilo hlavu státu zvolit. Přejít na přímou volbu prezidenta se postupně blížil k naplnění a již následující rok byl díky změně ústavy (ústavní zákon č. 9/1999) prezident volen přímou volbou.⁵⁵

Situace byla samozřejmě složitější, a slovenská cesta k přímé volbě neprobíhala tak hladce, jak by se to z předcházejícího odstavce mohlo zdát. Ale hlavním důvodem

⁵⁴ Celým názvem: Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb., ako vyplýva zo zmien a doplnení vykonaných ústavným zákonom č. 244/1998 Z. z., ústavným zákonom č. 9/1999 Z. z., ústavným zákonom č. 90/2001 Z. z., ústavným zákonom č. 140/2004 Z. z. a ústavným zákonom č. 323/2004 Z. z.

⁵⁵ LUBOMÍR KOPEČEK: Prezident v politickém systému Slovenska, sborník: BRUNCLÍK, Miloš a Miroslav NOVÁK. Postavení hlavy státu v parlamentních a poloprezidentských režimech. Praha: Dokořán, 2008. 171-181. PETR HORVÁTH: Prezident v politickom systéme Slovenskej republiky *Slovenská politologická revue Slovak journal for political sciences*. Trnava: Katedra politológie FSV UCM v Trnave, 2005, č. 3. ISSN 1335-9096. Dostupné z: <http://revue.kpol.ff.ucm.sk/>

pro změnu systému volby byla neschopnost parlamentu, tedy politických stran v něm zastoupených, rozhodnout o obsazení prezidentského úřadu.

Od roku 1999 je prezident Slovenské republiky volen ve všeobecných, přímých a tajných volbách. Voliči, kteří jsou oprávněni k volbě prezidenta, jej volí na pět let, stejná osoba však může být hlavou státu zvolena pouze dvakrát za sebou.⁵⁶ Poslední prezidentské volby, které probíhaly tímto způsobem, se uskutečnily v roce 2009, kdy byl zvolen současný slovenský prezident Ivan Gašparovič, který obhájil post z předchozího období (2004 – 2009).⁵⁷

Volba slovenského prezidenta je zakotvena v odstavcích čl. 101, šesté hlavy slovenské ústavy, která popisuje základní požadavky na kandidáty a průběh voleb prezidenta země. Podrobně je volební proces zakotven v zákoně č. 46 z 18. března 1999 „...o spôsobe voľby prezidenta Slovenskej republiky, o ľudovom hlasovaní o jeho odvolaní a o doplnení niektorých ďalších zákonov.“⁵⁸

Stejně tak jako v České republice, je i při slovenských prezidentských volbách prvním krokem určení kandidátů na post prezidenta. Toho může na Slovensku navrhnout buď nejméně 15 poslanců parlamentu, nebo samotní občané, ti navrhnou kandidáta pomocí petice, která musí obsahovat nejméně 15 000 podpisů. Podmínka volitelnosti je koncipována odkazem na jinou část Ústavy, na část upravující volitelnost do NR SR – čl. 74, odst. (2) – „Za poslanca možno zvoliť občana, ktorý má volebné právo, dosiahol vek 21 rokov a má trvalý pobyt na území Slovenskej republiky“⁵⁹. Dále ale je ještě tato podmínka doplněna požadavkem minimálního věku kandidáta, ten musí nejpozději v den voleb dosahovat věku 40 let.⁶⁰ Kandidatura je poté posuzována předsedou NR a pokud splňuje všechny předpoklady, mezi které patří i výkon funkce maximálně ve dvou volebních obdobích za sebou, může být kandidát zařazen na hlasovací lístek.

Nedílnou součástí přímé volby prezidenta je také volební kampaň. Ta začíná 15 dní před volbami a končí 48 hodin před volebním dnem. V této době se kandidáti objevují

⁵⁶ Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. čl. 101.

⁵⁷ Prezident SR. *Prezident Slovenskej republiky* [online]. 2010 [cit. 2012-04-18]. Dostupné z: <http://www.prezident.sk/?zivotopis>.

⁵⁸ Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. čl. 101 Odst. 10.

⁵⁹ Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. čl. 74 odst.2.

⁶⁰ Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. čl. 103.

v televizním vysílání, kde prezentují své názory a programy, účelem těchto veřejných vystoupení je zajištění si co největšího počtu hlasů voličů. Kampaně jsou samozřejmě kontrolovány a regulovány, a každý z kandidátů musí mít stejné podmínky na svou propagaci. V příslušném zákoně nejsou regulovány pouze časy a způsob propagace, ale také způsob jejího financování, které pod hrozbou vysokého finančního postihu musí být v první řadě transparentní.⁶¹

Samotné volby se konají ve volebních okrscích⁶² v jediný den, jenž je vyhlášen předsedou Národní rady (dále jen NR) nejpozději 55 dní předem. Volby v jednotlivých okrscích jsou řízeny tří-stupňovou volební komisí.⁶³ Ve volební den se občané scházejí do připravených volebních místností a za „plentou“, volí z navrhovaných kandidátů hlavu státu.⁶⁴

Aby mohl být kandidát zvolen prezidentem, je třeba, aby získal nadpoloviční většinu odevzdaných platných hlasů. V případě, že se tomu tak nestane a žádnému z kandidátů se nepodaří toto množství hlasů získat, do 14 dnů se koná druhé kolo voleb. Do druhého kola už postupují pouze dva kandidáti, kteří v prvním kole získali nejvyšší počet hlasů, a vyhrává ten, který získal nejvyšší počet hlasů.

Pokud je budoucí prezident zvolen, musí vítězný kandidát, aby se mohl ujmout prezidentského úřadu, složit prezidentský slib. Ten skládá do rukou předsedy Ústavního soudu před Národní radou Slovenské republiky.

Ústavou dané pravomoci patřící hlavě státu jsou, i přes změnu volebního systému na přímou volbu, velice podobné pravomocem, které náleží prezidentu českému.

⁶¹ Slovenská republika. Zákon z 18. marza 1999 o spôsobe voľby prezidenta Slovenskej republiky, o ľudovom hlasovaní o jeho odvolaní a o doplnení niektorých ďalších zákonov. In: 46/1999. 1999, 20. Dostupné z: www.zbierka.sk/sk/.../46-1999-z-z.p-4684.pdf § 11-21.

⁶² Do jednoho okrsku patrí približne 1000 občanů.

⁶³ Ústredná volebná komise, okresná volebná komise, okrsková volebná komise.

⁶⁴ Slovenská republika. Zákon z 18. marza 1999 o spôsobe voľby prezidenta Slovenskej republiky, o ľudovom hlasovaní o jeho odvolaní a o doplnení niektorých ďalších zákonov. In: 46/1999. 1999, 20. Dostupné z: www.zbierka.sk/sk/.../46-1999-z-z.p-4684.pdf § 11-21.

3.4. Právomoci slovenského prezidenta

Slovenský prezident má pravomoc o určitých záležitostech rozhodovat sám podle vlastního uvážení, ale u některých z nich potřebuje podpis předsedy vlády (viz tabulka č. 2). Česká ústava rozděluje prezidentské pravomoci do dvou samostatných článků na kontrasignované pravomoci (čl. 63), a pravomoci, které může prezident provádět bez podpisu (čl. 62). Slovenská ústava naproti tomu taxativním způsobem definuje všechny jeho pravomoci v jediném článku (102) a přidáním odstavce (čl. 102 odst. 2) o potřebě kontrasignace, některé z nich omezuje, a vyžaduje u nich podpis předsedy vlády.

Slovenská Ústava dovoluje prezidentovi reprezentovat stát navenek i uvnitř, má pravomoc dojednávat a ratifikovat mezinárodní smlouvy, a to bez spolupodpisu předsedy vlády. Pravomoci, ke kterým potřebuje spolupodpis předsedy vlády, jsou např. tyto – udělování amnestie, přijímání a odvolávání členů diplomatických misí a také rozhodnutí týkající se jeho pravomocí jako velitele ozbrojených sil.

Tak jako česká hlava státu, má slovenský prezident právo za jistých podmínek rozpustit parlament Slovenské republiky.⁶⁵ Oproti českému prezidentovi ale nemá právo vyhlásit nové parlamentní volby – to má v kompetenci pouze předseda Národní rady (NR). Prezident může vyhlášovat pouze referendum, na kterém se musí NR usnést, či v případě, že je o něj požádáno samotnými občany, kteří předložili petici s více jak 350 000 podpisy občanů Slovenské republiky.⁶⁶

⁶⁵ Viz příloha č. 3 (b).

⁶⁶ Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. čl. 95.

Tabulka č. 2 – Pravomoci prezidenta SR a potřeba jejich kontrasignace

Pravomoc:	Slovenská republika
jmenuje a odvolává předsedu a další členy vlády a přijímá jejich demisi, odvolává vládu a přijímá její demisi,	BK (bez kontrasignace)
svolává zasedání Národní rady,	BK (Ustanovující schůzi)
rozpuští Národní radu,	Pouze za přesně daných podmínek ⁶⁷
pověřuje vládu, jejíž demisi přijal nebo kterou odvolal, vykonáváním jejích funkcí prozatímně až do jmenování nové vlády,	
jmenuje soudce Ústavního soudu, jeho předsedu a místopředsedy,	BK (Bez kontrasignace Soudce ústavního soudu jmenuje na návrh Národní rady (ta navrhuje dvojnásobný počet kandidátů)
jmenuje ze soudců předsedu a místopředsedy Nejvyššího soudu,	Na návrh Soudní rady SR ⁶⁸
odpouští a zmírňuje tresty uložené soudem, nařizuje, aby se trestní řízení nezahajovalo, a bylo-li zahájeno, aby se v něm nepokračovalo, a zhlazuje odsouzení,	BK
má právo vrátit Parlamentu přijatý zákon s výjimkou zákona ústavního,	Možno přehlasovat nadpoloviční většinou přítomných poslanců
podepisuje zákony,	BK
jmenuje prezidenta a viceprezidenta Nejvyššího kontrolního úřadu,	Pravomoc náleží Národní radě
jmenuje členy Bankovní rady Národní banky,	Na návrh vlády schválený Národní radou
vyhlašuje referendum o přistoupení republiky k Evropské unii a jeho výsledek.	Vyhlašuje referendum na základě rozhodnutí Národní rady, nebo petice podepsané 350 000 občany (není to však referendum o vstupu do EU)
zastupuje stát navenek,	
sjednává a ratifikuje mezinárodní smlouvy; sjednávání mezinárodních smluv může přenést na vládu nebo s jejím souhlasem na její jednotlivé členy,	BK
je vrchním velitelem ozbrojených sil,	Spolupodpis vlády
přijímá vedoucí zastupitelských misí,	Spolupodpis vlády
pověřuje a odvolává vedoucí zastupitelských misí,	
vyhlašuje volby do Národní rady	Pravomoc náleží předsedovi Národní rady
jmenuje a povyšuje generály,	BK
propůjčuje a uděluje státní vyznamenání, nezmocní-li k tomu jiný orgán,	BK
má právo udělovat amnestii	Spolupodpis vlády
ostatní pravomoci prezidenta dané obyčejným zákonem	BK ⁶⁹

⁶⁷ Viz příloha č. 3 (b).

⁶⁸ Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. čl. 141 – 144 - Prezident volí a odvolává 3 členy, Národní rada (3 členy), vláda (3 členy) a soudci SR (8 členů) soudní rady, Soudce a předsedu nejvyššího soudu (je také předsedou Soudní rady) jmenuje na návrh Soudní rady SR.

⁶⁹ Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. čl. 101. Písm. h , čl. (4) – „vymenúva a odvoláva vedúcich ústredných orgánov, vyšších štátnych funkcionárov a ďalších funkcionárov v prípadoch, ktoré ustanoví zákon; vymenúva a odvoláva rektorov vysokých škôl, vymenúva vysokoškolských profesorov, vymenúva a povyšuje generálov“.

môže podať na Ústavný súd Slovenskej republiky návrh na rozhodnutie o súlade dojednanej medzinárodnej zmluvy, na ktorú je potrebný súhlas Národnej rady Slovenskej republiky, s ústavou alebo s ústavným zákonom,	BK
vypovedáva vojnu na základe rozhodnutia Národnej rady Slovenskej republiky, ak je Slovenská republika napadnutá alebo ak to vyplýva zo záväzkov z medzinárodných zmlúv o spoločnej obrane proti napadnutiu, a uzatvára mier,	Na základe rozhodnutí Národnej rady dle pravidiel stanovených ve zvláštním zákone
môže na návrh vlády Slovenskej republiky nariadiť mobilizáciu ozbrojených síl, vyhlásiť vojnový stav alebo vyhlásiť výnimočný stav a ich skončenie,	Na základe rozhodnutí vlády a dle pravidiel stanovených ve zvláštním zákone
podáva Národnej rade Slovenskej republiky správy o stave Slovenskej republiky a o závažných politických otázkach,	BK
má právo vyžadovať si od vlády Slovenskej republiky a od jej členov informácie potrebné na plnenie svojich úloh,	BK
Zdroj: Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992, čl.102	

Volnou ruku má prezident při jmenování premiéra a jeho vlády. Podle článku 110 odst. 2 Ústavy „*Za predsedu vlády môže byť vymenovaný každý občan Slovenskej republiky, ktorý je voliteľný do Národnej rady Slovenskej republiky.*“⁷⁰ To by mohlo znamenat, že sestavením vlády může být pověřen každý člověk, který splňuje tyto požadavky. „*Předpokládá se nicméně, že je jeho odpovědností sestavit vládu, která bude mít šanci na vyslovení důvěry...*“ Prezident tedy „*pověří osobu, kterou považuje za nejlépe schopnou sestavit akceschopnou vládu, již ovšem nemusí být nutně představitel nejsilnější politické strany.*“⁷¹

Důležitou změnou, která přišla spolu se změnou způsobu volby prezidenta, je **možnost jeho odvolání z funkce**. Zavedení přímé volby posiluje jeho postavení v systému a snižuje jeho závislost na parlamentu, proto byla ústavním zákonem č. 9/1999 (ÚSTAVNÝ ZÁKON zo 14. januára 1999, ktorým sa mení a dopĺňa Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. v znení ústavného zákona č. 244/1998 Z. z.) zavedena také možnost jeho odvolání.

Česká ústava mluví pouze o tom, že může být prezident stíhán za velezradu, a to na základě rozhodnutí parlamentu, čímž může ztratit právo na svůj post. Slovenská ústava kromě opatření o vlastizradě mluví také o odvolání prezidenta, tedy o politické odpovědnosti prezidenta. Slovenský prezident může být odvolán na základě

⁷⁰ Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. čl. 110 ods. 2.

⁷¹ JAN KYSELA: Česká republika mezi poloprezidentský a parlamentním režimem?, Politologická revue. Praha: Česká společnost pro politické vědy, 2006, roč. 1. Str. 16.

všeobecného, lidového hlasování. To je vyhlášeno na základě rozhodnutí NR, která se třípětinovou většinou usnese na vyhlášení hlasování o odvolání prezidenta republiky.⁷²

Lidé se mohou vyjádřit, zda chtějí stávajícího držitele postu nejvyššího státníka, aby ve své funkci setrval, či nikoli. V případě, že si návrh na odvolání prezidenta republiky nezíská **nadpoloviční většinu všech oprávněných voličů**, rozpouští prezident parlament, a jeho předseda je povinen vyhlásit do 30 dní nové parlamentní volby.⁷³

Slovenský prezident jako hlava státu má v porovnání s prezidentem českým více pravomocí, ale ty jsou omezené povinnostmi kontrasignace, nebo součinností jiného státního orgánu, jako je Národní rada Slovenské republiky. Což můžeme vidět ve vypracované tabulce č. 2 znázorňující pravomoci prezidenta Slovenské republiky.⁷⁴

Podle předchozích odstavců nemůžeme s čistým svědomím říct, že by slovenský systém byl poloprezidentskou formou vlády, přestože by to mohl na první pohled naznačovat způsob volby hlavy státu. Ano, prezident je sice nezávislý na parlamentu, ale jistě není jedinou figurou výkonné moci, jeho pravomoci jsou omezené a reprezentativní, a je odvolatelný z funkce, za pomoci všeobecného lidového hlasování, čímž je jeho postavení značně oslabeno. Když se podíváme zpět na první kapitoly, můžeme konstatovat, že Slovensko je parlamentní systém, s reprezentativní pozicí prezidenta. K poloprezidentskému systému se Slovensko blíží, ale pouze částí přímé volby.

⁷² Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. Čl. 106.

⁷³ Tamtéž odst. 3

⁷⁴ Viz příloha č. 2, nebo tabulka Str. 25.

4. Post prezidenta po zavedení přímé volby dle Novely ústavního zákona č. 71/2012 Sb.

Slovenská republika v roce 1999 změnila nepřímý systém volby prezidenta na systém přímý. Tato kapitola se bude zabývat otázkou, jak budou vypadat příští prezidentské volby v České republice (po přechodu na přímou volbu) a jaké změny to bude znamenat jak pro občany - voliče, tak i pro samotné kandidáty na prezidentský úřad.

Již dlouhou dobu se v České republice uvažuje o změně volebního systému pro volbu hlavy státu. Diskuse o zavedení přímé volby prezidenta probíhaly v polistopadové politice již od počátku 90 let. „... je to jakýsi bájný Fénix, který se neustále vynořuje znovu a znovu. Historie diskusí o přímé volbě prezidenta sahá až do roku 1989, kdy se poprvé objevila tato věc, a pořád se to opakuje a opakuje kolem dokola.“⁷⁵ Výsledkem dlouhých dohadů a bezvýsledných jednání je rozhodnutí o zavedení volby prezidenta přímými, všeobecnými volbami od roku 2013⁷⁶.

V souvislosti s tímto tématem bychom také měli připomenout velkého zastánce přímé volby, kterým byl první prezident ČR Václav Havel. V roce 2012 došly diskuse až ke zpracování a schválení návrhu novely ústavního zákona, která mění stávající volbu prezidenta parlamentem na přímou volbu hlavy státu občany.

Ještě než se začneme zabývat samotnými probíhajícími změnami, zmíníme základní argumenty, které jsou používány pro obhajobu a kritiku přímé volby prezidenta.

Důvody pro zavedení přímé volby prezentoval již právě Václav Havel při svém odchodu z funkce.

⁷⁵ SENÁT PARLEMENTU ČESKÉ REPUBLIKY. *Konference - přímá volba prezidenta*. Praha, 2011. Dostupné z: http://www.senat.cz/xqw/xervlet/psssenat/dokumenty?cid=psssenat_dokumenty.pVisitor.search.search&search.content=N%EKolik+pozn%E1mek+na+t%E9ma+%E8esk%E9+%FAstavy&search.content.mode=keyword&search=Hledej Str. 14.

⁷⁶ Novela ústavy schválená Parlamentem ČR 8. 2. 2012 je účinná od 1. října 2012, kromě článků 1 bodů 8 až 10, které nabývají účinnosti až 8. března 2013. Novela ústavního zákona 71/2012. Kterou se mění ústavní zákon č. 1/1993.

Při zřízení přímých voleb se očekává nestrannost a nezávislost prezidenta na většině politických stran. Pokud je prezidentský post odvozován z parlamentní, nepřímé volby, znamená to, že prezident je přímo závislý na parlamentní většině politických stran. Je nepravděpodobné, že by nestranný, nadstranný, kandidát získal velkou podporu obyvatel⁷⁷, když přidáme faktor nákladnosti a komplikovanosti kandidatury prezidenta, můžeme předpokládat, že kandidáti budou podporováni jednotlivými stranami. Ale předpokládaná nezávislost prezidenta na politické straně by měla teoreticky zjednodušit postavení prezidenta v případě krize.⁷⁸

S tímto důvodem souvisí i další faktor, a tím je nezávislost na parlamentu, čímž vlastně opakuji původní znění argumentu V. Havla, tedy „nezávislost prezidenta na parlamentní většině stran“⁷⁹, tentokrát je však myšlenka ukrytá za touto větou poněkud jiná. V případě roztříštěnosti politického systému odpadá u přímé volby problém neschopnosti domluvit se na nejvhodnějším kandidátovi. Jak bylo uvedeno v předchozích kapitolách, v českém i ve slovenském systému vyvstal při posledních nepřímých volbách problém neschopnosti zástupců v parlamentu domluvit se na volbě, popř. na samotném procesu volby nejvyššího státníka. A přímá volba právě tento problém řeší.⁸⁰

Dalším argumentem, který se objevuje v politických diskuzích již od 90. let, je zvýšení občanské participace na politickém uspořádání státu.⁸¹ S tímto názorem někteří nesouhlasí a prohlašují jej za kontraproduktivní, jelikož v ČR máme již několik druhů přímých voleb a přidání dalších dvoukolových voleb by mohlo naopak znamenat nižší účast občanů na volebním procesu.⁸² Argument ovšem nebere v úvahu fakt, že

⁷⁷ Nestranný prezident může být oblíbený u skupiny občanů, avšak prezidentská kandidatura není nejlevnější záležitostí, a stranická podpora kandidátovi zaručí finanční, ale i voličský základ.

⁷⁸ HAVEL, Václav. "Jak volit mého nástupce? Přímě!". *Václav Havel* [online]. 2002 [cit. 2012-04-21]. Dostupné z: www.vaclavhavel.cz/showtrans.php?cat=clanky&val=40_clanky.html&typ=HTML.

⁷⁹ Parafráze argumentu V. Havla z: HAVEL, Václav. "Jak volit mého nástupce? Přímě!". *Václav Havel* [online]. 2002 [cit. 2012-04-21]. Dostupné z: www.vaclavhavel.cz/showtrans.php?cat=clanky&val=40_clanky.html&typ=HTML.

⁸⁰ HAVEL, Václav. "Jak volit mého nástupce? Přímě!". *Václav Havel* [online]. 2002 [cit. 2012-04-21]. Dostupné z: www.vaclavhavel.cz/showtrans.php?cat=clanky&val=40_clanky.html&typ=HTML.

⁸¹ Michal Kubát, SENÁT PARLEMENTU ČESKÉ REPUBLIKY. *Konference - přímá volba prezidenta*. Praha, 2011. Str.14 – 15.

⁸² Např. Michal Kubát, který na konferenci „Přímá volba prezidenta republiky: důvody, podmínky, důsledky“. Vyjádřil nesouhlas s tím, že je by mohlo dojít ke snížení občanské participace. SENÁT PARLEMENTU ČESKÉ REPUBLIKY. *Konference - přímá volba prezidenta*. Praha, 2011. Str.14 – 15.

většina Čechů si přímou volbu hlavy státu přeje, je jejich dlouholetým zájmem a tedy menší občanská účast na politice je nepravděpodobná.⁸³

Samozřejmě k bodům pro existuje i kritika, která se snaží vysvětlit nevhodnost zavedení přímé volby do našeho systému. Ta hlavní je uspořádání české formy vlády jako parlamentního systému a přímá volba prezidenta by mohla posílit jeho postavení a jeho legitimitu, což by mohlo vést k silnějšímu postavení prezidenta, a k možnosti, že prezident bude ovlivňovat politickou scénu více než v parlamentním systému. Tyto kritiky, ovšem předpokládají, že přímá volba prezidenta automaticky vede ke zvětšení pravomocí hlavy státu.

„...nechápu, proč se tolik mluví o nutnosti změnit prezidentské pravomoci, k čemuž by zavedení přímé volby údajně vedlo, nebo které by předpokládalo či vyžadovalo. Myslím, že přímo volený prezident může mít přesně tytéž pravomoci, které má prezident dnes, a že odkaz na nutnost měnit celou ústavu či všechny prezidentské kompetence je jen výmluvou těch, kteří si přímou volbu nepřejí.“⁸⁴

Posílení či oslabení oficiálních prezidentských pravomocí se zavedením přímé volby vůbec nesouvisí. Když se podíváme na příklad Slovenska, můžeme vidět, že prezidentova pozice příliš nevzrostla i přes přímou volbu, dokonce jeho postavení v systému oslabilo ve smyslu odvolatelnosti a tudíž určitého stupně politické odpovědnosti za své činy. To dokazuje, že radikální změna pravomocí a prezidentské pozice v systému není v případě přímé volby nutná.

Je nezpochybnitelné, že nový český prezident bude moci, v politicky vypjatých situacích, argumentovat legitimitou danou občany.⁸⁵ Ale v zásadě platí, že ústavní

⁸³ KUBÁT MICHAL: Přímá volba v české republice, sborník: JAN KYSELA. *Deset let Ústavy České republiky: východiska, stav perspektivy*. Praha: Eurolex Bohemia, 2003. Str 310.

⁸⁴ HAVEL, Václav. "Jak volit mého nástupce? Přímou!". Václav Havel [online]. 2002 [cit. 2012-04-21]. Dostupné z: www.vaclavhavel.cz/showtrans.php?cat=clanky&val=40_clanky.html&typ=HTML.

⁸⁵ Michal Klíma, SENÁT PARLEMENTU ČESKÉ REPUBLIKY Konference - přímá volba prezidenta. Praha, 2011. Dostupné z: http://www.senat.cz/xqw/xervlet/psssenat/dokumenty?cid=psssenat_dokumenty.pVisitor.search.search&search.content=N%ECKolik+pozn%E1mek+na+t%E9ma+%E8esk%E9+%F8astavy&search.content.mode=keyword&search=Hledej.

zakotvení přímé volby neznamená automatickou změnu (posílení nebo omezení) pravomocí prezidenta.⁸⁶

Jak bylo na některých příkladech v předešlých odstavcích ukázáno, existuje řada argumentů pro i proti zavedení přímé volby, některé z nich se dokonce překrývají. Co je ale podstatné, ať už je zkoumaný způsob volby pro Českou republiku vhodný nebo ne, je fakt, že v roce 2012 byla schválena novela Ústavního zákona (č. 71/2012 Sb.), podle níž budou v dalších letech čeští prezidenti voleni přímo občany.

4.1. Volba prezidenta ČR podle novely Ústavního zákona č. 71/2012 Sb.

V následující části se zaměříme na samotnou praktickou změnu volby na základě již zmíněné novely Ústavy.⁸⁷

Jak můžeme předpokládat, je volba prováděna tajným, všeobecným, rovným, přímým hlasováním.⁸⁸ Jiné než tajné provedení volby by bylo nepraktické, ne-li neproveditelné a rovné hlasování je základním předpokladem demokratického volebního procesu.

Koho budou občané ČR volit? Samozřejmě kandidáta, který splňuje podmínky kandidatury na post prezidenta. Ty jsou opět podobné jako ve slovenském systému volby. V ČR může kandidáta navrhnout občan starší 18 let, který doloží petici s nejméně 50 000 podpisů občanů, nebo nejméně 20-ti poslanců, nebo alespoň 10-ti senátorů. Podmínky kandidatury jako takové zůstávají stejné jako doposud, jsou tedy podřízeny nezměněnému čl. 57 Ústavy ČR^{89, 90}.

⁸⁶ HAVEL, Václav. "Jak volit mého nástupce? Přímě!". *Václav Havel* [online]. 2002 [cit. 2012-04-21]. Dostupné z: www.vaclavhavel.cz/showtrans.php?cat=clanky&val=40_clanky.html&typ=HTML.

⁸⁷ „(2) Prezident republiky je volen v přímých volbách“ 71 ÚSTAVNÍ ZÁKON ze dne 8. února 2012, kterým se mění ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších ústavních zákonů Čl. I bod 1, Odst. 2.

⁸⁸ Stejný princip je zaveden při Senátních volbách v ČR. Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky čl.18 odst. 2.

⁸⁹ „(1) Prezidentem republiky může být zvolen občan, který je volitelný do Senátu.

(2) Nikdo nemůže být zvolen více než dvakrát za sebou.“ Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky Čl. 57.

⁹⁰ 71 ÚSTAVNÍ ZÁKON ze dne 8. února 2012 Čl. 54 – 56.

Pravidla kandidatury a přesný průběh voleb již není součástí Ústavy ČR, ale ústavní zákon č. 71/2012 Sb. toto přesunuje na samostatný zákon.

„Čl. 58

*Další podmínky výkonu volebního práva při volbě prezidenta republiky, jakož i podrobnosti navrhování kandidátů na funkci prezidenta republiky, vyhlásování a provádění volby prezidenta republiky a vyhlásování jejího výsledku a soudní přezkum stanoví zákon.*⁹¹

„Zákon o volbě prezidenta republiky a o změně některých zákonů (zákon o volbě prezidenta republiky)“ upravuje průběh volby, podmínky kandidatury, vyhlásování výsledků volby a další. Pro účely této práce je však podstatná pouze část zabývající kandidaturou prezidenta.

Proces volby začíná na kandidátní listině. Podmínky navrhování kandidáta byly zmíněny na předešlé stránce, proto je zde nebudeme opakovat, i když jsou v zákoně o volbě prezidenta popsány ještě jednou.

Důležitou součástí prezidentské volby je kampaň a zejména její financování. To probíhá pomocí speciálně zřízeného volebního účtu, který je spravován volebním výborem kandidáta a musí být transparentní, tak aby bylo možno financování prezidentských voleb kontrolovat (volební výbor musí do 60 dnů doložit veškeré výdaje a příjmy z kampaně).⁹²⁹³ *„Výdaji na volební kampaň se rozumí součet všech finančních prostředků nebo jiných plnění ocenitelných v penězích, které kandidát na*

⁹¹ 71 ÚSTAVNÍ ZÁKON ze dne 8. února 2012 . Čl. 58.

⁹² „(1) Každý kandidát na funkci prezidenta republiky je povinen ke dni podání kandidátní listiny zřídit volební výbor, který má nejméně 3 a nejvýše 5 členů.“ SENÁT parlamentu české republiky, 8.funkční období, 371 Návrh zákona o volbě prezidenta republiky a o změně některých zákonů (zákon o volbě prezidenta republiky) §23, čl. 1.

Kampaň znamená propagaci kandidáta, zejména veřejné projevy a další. Zákon upravující volební kampaň dovoluje každému kandidátovi v rámci kampaně vystoupit jak v televizním (České televize), tak v rádiovém vysílání (Českého rozhlasu) a to max. 5 v každém z nich. Celkem má tedy kandidát 10 hodin celostátního vysílacího času. SENÁT parlamentu české republiky, 8.funkční období, 371 Návrh zákona o volbě prezidenta republiky a o změně některých zákonů (zákon o volbě prezidenta republiky) §35.

⁹³ SENÁT parlamentu české republiky, 8.funkční období, 371 Návrh zákona o volbě prezidenta republiky a o změně některých zákonů (zákon o volbě prezidenta republiky) §21, 23, 24.

*funkci prezidenta republiky vynaloží na úhradu nákladů volební kampaně, a to včetně nákladů vynaložených přede dnem podání kandidátní listiny.*⁹⁴

Maximálně se však výdaje mohou vyšplhat do výše 40 mil. Kč pro první kolo volby. V případě, že se kandidát účastní i druhého kola voleb je tato částka navýšena o dalších 10 mil. korun českých.⁹⁵ Ve zmiňovaném zákoně je také uvedena klausele pro případ, že kandidát nevyužije všechny peníze z volebního účtu. V takové situaci se nevyužité peníze, po kontrole příslušnými orgány „převedou na sociální, kulturní nebo jinak veřejně prospěšný účel“.

Samotný postup volby je velmi podobný tomu ve Slovenské republice. Tedy prezidentem je zvolen kandidát, který získá v prvním kole volby nadpoloviční většinu všech odevzdaných hlasů. Samozřejmě může nastat situace, kdy žádný z kandidátů nezíská dostatečný počet hlasů pro své vítězství, v takovém případě přichází na řadu druhé kolo volby. Do tohoto kola postupují dva kandidáti s největším počtem hlasů získaných v prvním kole. Na rozdíl od slovenské ústavy ale ta česká (podle novely ústavního zákon č. 71/2012 Sb.) upravuje i případ, kdy dva a více kandidátů získá stejný počet hlasů – „Při rovnosti hlasů postupují do druhého kola volby všichni kandidáti, kteří v prvním kole volby získali nejvyšší počet platných hlasů oprávněných voličů, a nejsou-li takoví kandidáti alespoň dva, postupují i kandidáti, kteří obdrželi druhý nejvyšší počet platných hlasů oprávněných voličů“.⁹⁶

V nepravděpodobném případě rozdělení odevzdaných hlasů voličů druhého kola rovnoměrně mezi oba kandidáty (50:50) jsou vyhlášeny nové volby a volební proces začíná znovu.

Změna, o které se v minulosti také mluvilo, bylo prodloužení funkčního období prezidenta na 6 let. S rozšířením jeho kompetencí, nebo se změnou volebního systému nemá návrh příliš společného. Tento krok měl spíše pragmatický účel. Zavedením 6-letého volebního období by se dosáhlo toho, že by se prezidentské

⁹⁴ SENÁT parlamentu české republiky, 8.funkční období, 371 Návrh zákona o volbě prezidenta republiky a o změně některých zákonů (zákon o volbě prezidenta republiky) §37 odst.1.

⁹⁵ SENÁT parlamentu české republiky, 8.funkční období, 371 Návrh zákona o volbě prezidenta republiky a o změně některých zákonů (zákon o volbě prezidenta republiky) §37.

⁹⁶ 71 ÚSTAVNÍ ZÁKON ze dne 8. února 2012,.

kterým se mění ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších ústavních zákonů Čl. 56.

volby konaly ve stejnou dobu jako volby jiné (senátní či do samosprávných zastupitelstev). Toto opatření by mohlo potencionálně snížit nákladnost voleb a zvýšit voličskou účast. To ovšem nebylo zaneseno do návrhu, a proto se funkční období českého prezidenta nemění a zůstává 5 let.

Jedním z diskutovaných témat při tvorbě ústavních návrhů týkajících se přímé volby, byla také změna prezidentských pravomocí. Avšak když se změní volební systém, neznamená to, že se musí změnit postavení prezidenta, a tím i uspořádání státu. Z toho také vyplývá, že změna způsobu volby prezidenta souvisí spíše s možnými problémy nepřímé volby, než z nutnosti radikálně změnit jeho pravomoci. Podívejme se na zmíněné Slovensko – postavení prezidenta bylo přímou volbou částečně posíleno, ale současně bylo i oslabeno možností odvolání, tedy odpovědností parlamentu, který hlasuje o vypsání lidového hlasování o odvolání prezidenta⁹⁷ a následně lidu, který o jeho setrvání ve funkci rozhoduje v lidovém hlasování. Zde je možné vidět, že přímá volba naznamená automaticky posun z parlamentarismu k poloprezidencialismu.⁹⁸ Možnost odvolání sice do schváleného návrhu zanesena nebyla, ale ani nebyly, jak je vidět v následující kapitole, prezidentské pravomoci posíleny.

4.2. Pravomoci prezidenta ČR podle novely ústavního zákona č. 71/2012 Sb.

Nyní se podíváme na ústavní změny účinné od 1. října 2012 týkající se prezidentských pravomocí.

V České republice je nyní možno prezidenta zbavit jeho funkce pouze žalobou za velezradu u Ústavního soudu⁹⁹. Novela ústavního zákona (č. 71/2012 Sb.) doplňuje článek 65 odst. 2 Ústavy o podrobnější definici velezrady a možnost žaloby rozšiřuje i

⁹⁷ Slovenský prezident může být odvolán na základě všeobecného, lidového hlasování. To je vyhlášeno na základě rozhodnutí NR, která se třípětinovou většinou usnese na vyhlášení hlasování o odvolání prezidenta republiky. Viz Kapitola 3.5 str. 24.

⁹⁸ HAVEL, Václav. "Jak volit mého nástupce? Přímo!". Václav Havel [online]. 2002 [cit. 2012-04-21]. Dostupné z: www.vaclavhavel.cz/showtrans.php?cat=clanky&val=40_clanky.html&typ=HTML.

⁹⁹ Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky Čl. 65.

na základě hrubého porušení Ústavy nebo jiné součásti ústavního pořádku. Na rozdíl od slovenské ústavy však nehovoří o možnosti odvolání prezidenta.¹⁰⁰

Ostatní prezidentské pravomoci jsou upraveny pouze kosmeticky, a žádná zásadní změna se ve schváleném návrhu novely ústavního zákona nenachází.¹⁰¹

Úprava také ruší prezidentskou kompetenci vyhlášení referenda o vstupu ČR do EU, což je vlastně pravomoc, kterou stávající prezident nevyužívá a v budoucnu nevyužije, a proto zrušení této kompetence nemá žádný vliv na jeho postavení.¹⁰²¹⁰³

Dále novela upravuje prezidentskou pravomoc týkající se zprošťování viny odsouzených, nebo spíše jejich odsouzení. „V čl. 63 odst. 1 ... vkládá nové písmeno j), které zní: „j) nařizuje, aby se trestní řízení nezačalo, a bylo-li zahájeno, aby se v něm nepokračovalo,“.¹⁰⁴ Kompetence, která byla do dnešní doby pouze na rozhodnutí prezidenta, vyžaduje nyní kontrasignaci předsedy vlády.¹⁰⁵

Současná změna v ČR znamená pro prezidenta maximální nezávislost na parlamentu, nebereme-li v úvahu možnost žaloby za velezradu. Avšak neznamená to, že by se jeho postavení ve státě zásadně změnilo. Přestože jeho volba je nyní na občanech, neznamená to automatické posílení jeho pravomocí, jak mnozí namítali.

Novela ústavy č. 71/2012 Sb. přináší velmi závažnou změnu způsobu volby prezidenta, ale nijak zásadně nemění jeho kompetence. Změna způsobu volby pak v praxi může znamenat snížení závislosti dalšího prezidenta na parlamentních stranách.

¹⁰⁰ Novela ústavního zákona 71/2012. Kterou se mění ústavní zákon č. 1/1993. Čl. I bod 8.

¹⁰¹ Viz příloha č. 2.

¹⁰² Novela ústavního zákona 71/2012. Kterou se mění ústavní zákon č. 1/1993. Čl. I bod 6.

¹⁰³ Referendum o vstupu ČR do EU proběhlo v roce 2003. A vzhledem k tomu, že ČR je již členem EU od roku 2004 nemá zrušení této kompetence vliv na sílu pravomocí prezidenta ČR.

¹⁰⁴ Novela ústavního zákona 71/2012. Kterou se mění ústavní zákon č. 1/1993. Čl. I bod 7.

¹⁰⁵ Vliv zákona 71/2012 na prezidentské pravomoci naleznete v příložené tabulce.(Viz příloha č. 2)

4.3. Srovnání současné české, slovenské a budoucí české situace

Závěrem čtvrté kapitoly porovnáme a zhodnotíme změny v současném a budoucím prezidentském volebním systému České republiky tak, abychom odpověděli na otázku, zda má změna způsobu volby vliv na postavení hlavy státu v systému. V předchozích kapitolách bylo řečeno, že na základě současné úpravy ústavy je Česká republika parlamentní republikou. Dosavadní čeští prezidenti mohou působit na politickou situaci v zemi i přes své omezené pravomoci, jak bylo ukázáno ve třetí kapitole na několika příkladech. Ale prezidentské kompetence jsou stále vázány ústavou a jsou podřízeny součinnosti jiného orgánu nebo mají pevně stanovené podmínky, za kterých je možno kompetenci použít, jako je pravomoc prezidenta rozpustit parlament¹⁰⁶. Když srovnáme současnou situaci (do 2012/2013) s body shrnujícími parlamentarismus, můžeme konstatovat, že postavení prezidenta České republiky je typickým příkladem postavení hlavy státu v parlamentním systému – převážně reprezentativní, ceremoniální a oficiální.

Při porovnání českého (do r. 2012) a slovenského prezidenta můžeme říct, že momentálně mají společné pouze některé pravomoci. Kompetence slovenského prezidenta jsou značně širší, jak je vidět z tabulky č. 2¹⁰⁷, to ovšem neznamená, že by Slovensko bylo poloprezidentský systém, tedy systém se silnějším postavením prezidenta. I když některé body nevyhovují teoretickému vymezení parlamentního systému a patří spíše do systému poloprezidentského (jako právě přímá volba prezidenta), jsou prezidentské pravomoci stále značně omezeny, slovenský prezident má ve státě spíše reprezentativní roli a hlavním nositelem výkonné moci je vláda. Dalším důvodem, který bychom mohli uvést jako argument slabého postavení Slovenského prezidenta je možnost jeho odvolání, prezident sice není závislý na volbě parlamentem, ale do jisté míry na parlamentu závislý je, protože parlament může navrhnout zbavení prezidenta jeho funkce vyhlášením lidového hlasování o jeho odvolání.

¹⁰⁶ Viz příloha č. 3 (a).

¹⁰⁷ Viz strana 17, 23, nebo Příloha č. 2.

Změny, které budou při další volbě prezidenta ČR následovat, nejsou tak výrazné, jako na Slovensku, kde byly změnou ústavy ovlivněny i pravomoci a postavení hlavy státu, popř. jeho odvolatelnost. Jak můžeme vidět z vypracované tabulky (viz příloha č. 2), tak novela ústavního zákona (č. 71/2012 Sb.) se na pravomocech prezidenta příliš neprojevuje. Situace bude velmi podobná situaci Slovenské, kdy přímá volba nezvýší postavení prezidenta v systému. I když se v průběhu let spekulovalo o posílení prezidentských pravomocí, či naopak o jejich oslabení, nic takového se ve schváleném zákoně neobjevilo. Změna, která přijde v roce 2013, představuje pouze přechod z nepřímé volby hlavy státu parlamentem na přímou volbu občany. Tato změna do jisté míry posiluje prezidentovo postavení v systému pouze nepřímo a to tím, že se může v případě potřeby odvolat na legitimitu danou občany.¹⁰⁸ Ale jediné podstatné co bude mít Česká republika společného s poloprezidentským systémem, je způsob volby hlavy státu a její neodvolatelnost.

¹⁰⁸ SENÁT PARLEMENTU ČESKÉ REPUBLIKY. *Konference - přímá volba prezidenta*. Praha, 2011. Str.8.

5. Závěr

Tato bakalářská práce je zaměřena na změnu volebního systému prezidenta v České republice a případné změny jeho postavení v systému. Práce se snaží odpovědět na otázku, zda při změně volebního systému hlavy státu dojde ke změně v rozdělení sil výkonné moci v ČR, popř. zda dojde k posílení/oslabení pozice prezidenta v systému.

Je rozdělena na tři hlavní části. První část je teoretická a zabývá se různými přístupy systémů vlád k prezidentskému postu. Jsou zde zmíněny tři hlavní vládních systémy (prezidentský, parlamentární a poloprezidentský), jejich charakteristiky, na kterých je ukázáno postavení prezidentů těchto systémů v teoretickém rozměru.

Druhá část práce se zabývá současnými přístupy k prezidentskému postu tak, jak v České a Slovenské republice fungují nyní (do r. 2013). Slovensko bylo k porovnání vybráno z důvodu dlouhodobě sdílené historie, a tudíž jisté podobnosti obou zemí, ale hlavně z toho důvodu, že již přes 10 let využívá právě přímé volby.

Ve třetí části práce je na základě dvou předchozích kapitol a novely ústavního zákona uvedena změna. Změna volebního systému prezidenta byla v polistopadovém Česku diskutována již od počátku (první debaty se objevily již v roce 1989) – i první český prezident, Václav Havel, byl jejím velkým zastáncem. Toto téma bylo poté opět oživeno při posledních prezidentských volbách (2008), ve kterých se projeví praktické problémy spojené s nepřímou volbou hlavy státu, podobně jako tomu bylo na Slovensku, před změnou způsobu volby prezidenta.

Důvody, proč změna přišla až nyní, byly mnohé. Jedním z nich byla neochota politické i politologické sféry České republiky přijmout toto zásadní rozhodnutí. Ještě v roce 2011 byly, na půdě Parlamentu ČR slyšet názory na nevhodnost změny volebního systému pro ČR. Dalším argumentem pro ponechání stávajícího systému byla otázka kompetencí, jejichž změna byla spojována se změnou způsobu volby. Spolu se změnou systému voleb čeští státníci automaticky spojovali značnou obměnu Ústavy v oblasti prezidentských kompetencí. Tento argument však není podložen, jelikož změna na přímou volbu nemusí mít vliv na prezidentské

kompetence. A přestože se změnila legitimita prezidenta, která mu bude nyní dána občany, není třeba měnit současný stav prezidentských kompetencí, ani směrem k posílení postavení prezidenta, ani směrem k oslabení jeho pozice v systému. Tak jako tomu je právě na Slovensku, zde spolu se zavedením přímé volby nebyla pozice hlavy státu v systému země posílena, dokonce byla oslabena, její pravomoci nebyly ovlivněny, ale vznikla zde možnost jejího odvolání z funkce.

Po dlouhých debatách a rozhodování došlo (8. 2. 2012) k uzákonění, pro ČR, nového způsobu volby hlavy státu, a právě nový proces volby a s ním přicházející změny jsou předmětem 4. kapitoly práce.

Novela ústavního zákona č.71/2012 Sb., tak jak byla schválena, mění proces volby prezidenta, ale upravuje prezidentské pravomoci velmi málo. Kompetence hlavy státu tedy zůstávají prakticky na stejné úrovni, na jaké byly v minulosti. Změny, ke kterým momentálně dochází, mají vliv hlavně na způsob volby prezidenta. Přímou volbou prezident získá legitimitu přímo od občanů, do jisté míry tím tedy bude omezena jeho závislost na parlamentních politických stranách, protože již ke své kandidatuře a zvolení nebude potřebovat jejich přímou podporu. Hlavní rozdílem mezi českou a slovenskou změnou pak je nemožnost odvolat prezidenta z jeho funkce.

Abychom tedy odpověděli na ústřední otázku práce. Ano česká republika se novelou ústavního zákona (č. 71/2012 Sb.) posouvá blíže k poloprezidentskému systému, tedy k systému s posílením postavení prezidenta v systému, to ale pouze způsobem volby hlavy státu. Je otázka zda časem nedojde i ke změně Ústavy ve smyslu posílení či oslabení prezidentských pravomocí, nebo možnosti jeho odvolání. Taková změna by pak jistě znamenala větší posun k poloprezidentskému (posílením pravomocí) či parlamentnímu systému (možností odvolání či oslabením pravomocí) než změna přijatá.

Zdrojem, ze kterého tato práce čerpá je hlavně ústava sledované země (ČR, SR). Samozřejmě byla pro zpracování, hlavně 4. Kapitoly použita i novela ústavního zákona (č. 71/2012). Dále byly použity internetové články, odborné články a knihy, které se zabývají otázkou výkonné moci, zejména prezidentským postem, a které jsou uvedeny v seznamu literatury. Pouze jako příklad můžeme uvést knihu Postavení prezidenta v ústavním systému České republiky - ŠIMÍČEK, Vojtěch nebo

knihu Postavení hlavy státu v parlamentních a poloprezidentských režimech -
BRUNCLÍK, Miloš a Miroslav NOVÁK.

6. Použitá literatura

Prameny:

1. Novela ústavního zákona 71/2012. Kterou se mění ústavní zákon č. 1/1993. Dostupné z: <http://www.psp.cz/ff/e4/8a/6a/08.htm>
2. Příloha č. 2 k jednacímu řádu Poslanecké sněmovny. Praha, Dostupné z: <http://www.mizici.com/article.php?aid=323>,
3. SENÁT parlamentu české republiky, 8. funkční období, 371 Návrh zákona o volbě prezidenta republiky a o změně některých zákonů (zákon o volbě prezidenta republiky) Dostupné z: <http://www.senat.cz/xqw/webdav/pssenat/original/65110/54904>
4. Slovenská republika. Zákon z 18. marza 1999 o spôsobe voľby prezidenta Slovenskej republiky, o ľudovom hlasovaní o jeho odvolaní a o doplnení niektorých ďalších zákonov. In: 46/1999. 1999, 20. Dostupné z: www.zbierka.sk/sk/.../46-1999-z-z.p-4684.pdf
5. Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb.
6. Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky,

Bibliografie:

1. BRUNCLÍK, Miloš a Miroslav NOVÁK. *Postavení hlavy státu v parlamentních a poloprezidentských režimech*. Praha: Dokořán, 2008. ISBN 978-80-7363-179-6.
2. *Deset let Ústavy České republiky: východiska, stav perspektivy*. sborník. Praha: Eurolex Bohemia, 2003. ISBN 80-86432-45-9.
3. DVOŘÁKOVÁ, Vladimíra a KOLEKTIV. *Komparace politických systémů: Základní modely demokratických systémů*. Praha: Oeconomica, 2008. ISBN 978-80-245-1357-7.
4. KLOKOČKA, Vladimír. *Ústavní systémy evropských států*. Praha: Linde Praha a.s., 1996. ISBN 80-72-01-010-7.

5. KOUDELKA, Zdeněk. *Prezident republiky*. Praha: Leges, 2011. ISBN 978-80-87212-95-0.
6. PROROK, Vladimír a Aleš LISA. *Politologie*. Plzeň: Aleš Čeněk, s.r.o., 2009. ISBN 978-80-7380-141-0.
7. RHODES, R, Sarah A BINDER a Bert A ROCKMAN. *The Oxford handbook of political institutions*. New York: Oxford University Press, c2006, xvii, 816 p. Oxford handbooks of political science. ISBN 978-019-9275-694.
8. ŠIMÍČEK, Vojtěch. *Postavení prezidenta v ústavním systému České republiky*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 2001. ISBN 978-80-210-4520-0.
9. WINTR, Jan. *Principy českého ústavního práva*. Praha: Eurolex Bohemia, 2006. ISBN 80-86861-75-9.

Internetové zdroje:

1. 2. 2008: První volba prezidenta republiky minutu po minutě. *Český rozhlas* [online]. 2000 [cit. 2012-07-18]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/prezident08/online/_zprava/430007
2. HAVEL, Václav. "Jak volit mého nástupce? Přímo!". *Václav Havel* [online]. 2002 [cit. 2012-04-21]. Dostupné z: www.vaclavhavel.cz/showtrans.php?cat=clanky&val=40_clanky.html&typ=HTML
3. JAN KYSELA: Česká republika mezi poloprezidentský a parlamentním režimem?, *Politologická revue*. Praha: Česká společnost pro politické vědy, 2006, roč. 1. ISSN 1211-0353. Dostupné z: <http://www.ceeol.org/aspx/issuedetails.aspx?issueid=424bdaf2-8382-44f6-81f2-0cf52f4a5ab5&articleId=4affa611-6b90-483f-b5e4-a1cdb86e3587>
4. Paroubek nařkl Klause, že překračuje ústavní pravomoci. *Ihned.cz* [online]. 2005, 26.5 [cit. 2012-07-25]. Dostupné z: <http://zpravy.ihned.cz/cesko/c1-16213060-paroubek-narkl-klause-ze-prekracuje-ustavni-pravomoci>
5. PETR HORVÁTH: Prezident v politickom systéme Slovenskej republiky *Slovenská politologická revue Slovak journal for political sciences*. Trnava: Katedra politológie FSV UCM v Trnave, 2005, č. 3. ISSN 1335-9096. Dostupné z: <http://revue.kpol.ff.ucm.sk/>

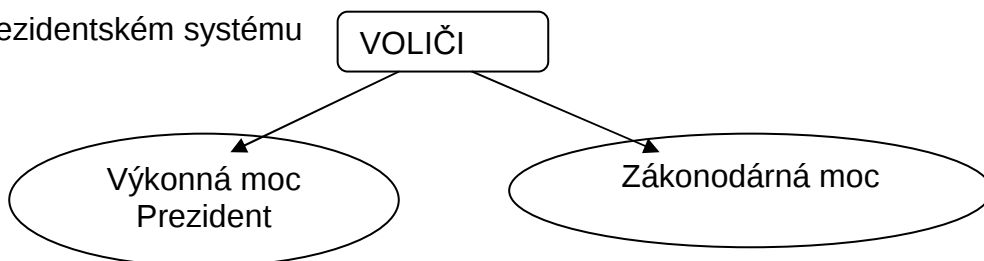
6. Prezident Lisabonskou smlouvu podepsat musí. *IDNES.cz* [online]. 2009, 5.října [cit. 2012-07-25]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/prezident-lisabonskou-smlouvu-podepsat-musi-jenze-az-nekdy-ply-/domaci.aspx?c=A091004_211327_domaci_vel
7. Prezident SR. *Prezident Slovenskej republiky* [online]. 2010 [cit. 2012-04-18]. Dostupné z: <http://www.prezident.sk/?zivotopis>
8. SENÁT PARLEMENTU ČESKÉ REPUBLIKY. *Konference - přímá volba prezidenta*. Praha, 2011. Dostupné z: http://www.senat.cz/xqw/xervlet/psssenat/dokumenty?cid=psssenat_dokumenty.pVisitor.search.search&search.content=N%EKolik+pozn%E1mek+na+t%E9ma+%E8esk%E9+%FAstavy&search.content.mode=keyword&search=Hledej

7. Přílohy

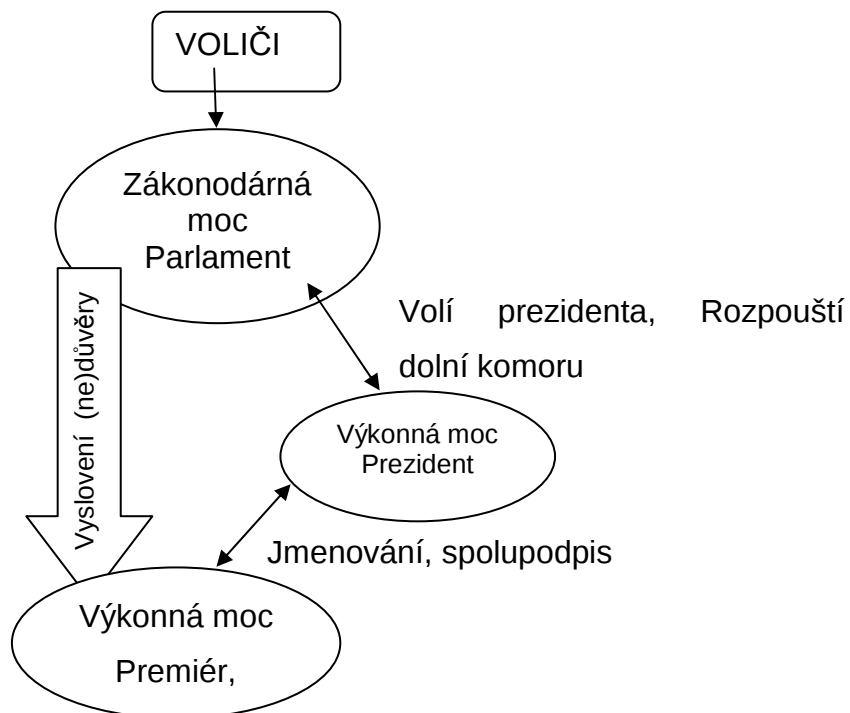
Příloha č. 1.

Volební systém v:

Prezidentském systému

V parlamentárním systému

Příloha č. 2.

Tabulka prezidentských pravomocí v České republice, Slovenské republice a v České republice po úpravě Ústavy Novelou ústavního zákona č.71/2012 Sb. z 8. února

2012

Pravomoc:	Česká republika do 2012	Slovenská republika	ČR po 2012
jmenuje a odvolává předsedu a další členy vlády a přijímá jejich demisi, odvolává vládu a přijímá její demisi,	BEZ KONTRASIGNACE VLÁDY (dále jen BK), Při třetím jmenování - na návrh předsedy Poslanecké sněmovny	BK	Nezměněno
svolává zasedání Poslanecké sněmovny (Národní rady),	BK	BK (Ustanovující schůzi)	Nezměněno
rozpouští Poslaneckou sněmovnu,	Podle přesných, rigidních pravidel ¹⁰⁹	Pouze za přesně daných podmínek ¹¹⁰	Nezměněno
pověřuje vládu, jejíž demisi přijal nebo kterou odvolal, vykonáváním jejích funkcí prozatímně až do jmenování nové vlády,	BK		Nezměněno
jmenuje soudce Ústavního soudu, jeho předsedu a místopředsedy,	Se souhlasem Senátu	BK Soudce ústavního soudu jmenuje na návrh Národní rady (ta navrhuje dvojnásobný počet kandidátů)	Nezměněno
jmenuje ze soudců předsedu a místopředsedy Nejvyššího soudu,	BK	Na návrh Soudní rady SR ¹¹¹	Nezměněno
odpouští a zmírňuje tresty uložené soudem, nařizuje, aby se trestní řízení nezahajovalo, a bylo-li zahájeno, aby se v něm nepokračovalo, a zhlazuje odsouzení,	BK	BK	Část „aby se trestní řízení nezahajovalo, a bylo-li zahájeno, aby se v něm nepokračovalo“ vyžaduje kontrasignaci

¹⁰⁹ JAN KYSELA: Česká republika mezi poloprezidentský a parlamentním režimem?, *Politologická revue*. Praha: Česká společnost pro politické vědy, 2006, roč. 1. Str. 16., Příloha č.3 (a).

¹¹⁰ Viz příloha č. 3 (b).

¹¹¹ Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. čl. 141 – 144 - Prezident volí a odvolává 3 členy, Národní rada (3 členy), vláda (3 členy) a soudci SR (8 členů) soudní rady, Soudce a předsedu nejvyššího soudu (je také předsedou Soudní rady) jmenuje na návrh Soudní rady SR.

má právo vrátit Parlamentu přijatý zákon s výjimkou zákona ústavního,	Suspenzní právo veta, Poslanecká sněmovna jej může přehlasovat nadpoloviční většinou všech poslanců	Možno přehlasovat nadpoloviční většinou přítomných poslanců	Nezměněno
podepisuje zákony,	BK	BK	Nezměněno
jmenuje prezidenta a viceprezidenta Nejvyššího kontrolního úřadu,	BK Na návrh poslanecké sněmovny	Pravomoc náleží Národní radě	Nezměněno
jmenuje členy Bankovní rady Národní banky,	BK	Na návrh vlády schválený Národní radou	Nezměněno
vyhlašuje referendum o přistoupení republiky k Evropské unii a jeho výsledek.	BK	Vyhlašuje referendum na základě rozhodnutí Národní rady, nebo petice podepsané 350 000 občany (není to však referendum o vstupu do EU)	zrušeno
zastupuje stát navenek,	Spolupodpis Vlády	BK	Nezměněno
sjednává a ratifikuje mezinárodní smlouvy; sjednávání mezinárodních smluv může přenést na vládu nebo s jejím souhlasem na její jednotlivé členy,	Spolupodpis Vlády		Nezměněno
je vrchním velitelem ozbrojených sil,	Spolupodpis Vlády	Spolupodpis vlády	Nezměněno
přijímá vedoucí zastupitelských misí,	Spolupodpis Vlády	Spolupodpis vlády	Nezměněno
pověřuje a odvolává vedoucí zastupitelských misí,	Spolupodpis Vlády		Nezměněno
vyhlašuje volby do Poslanecké sněmovny a do Senátu, (Národní rady)	Spolupodpis Vlády	Pravomoc náleží předsedovi Národní rady	Nezměněno
jmenuje a povyšuje generály,	Spolupodpis Vlády	BK	Nezměněno

propůjčuje a uděluje státní vyznamenání, nezmocní-li k tomu jiný orgán,	Spolupodpis Vlády	BK	Nezměněno
má právo udělovat amnestii	Spolupodpis Vlády	Spolupodpis vlády	Nezměněno
ostatní pravomoci prezidenta dané obyčejným zákonem	Spolupodpis vlády	BK ¹¹²	Nezměněno
může podat na Ústavní soud Slovenskej republiky návrh na rozhodnutí o súlade dojednanej medzinárodnej zmluvy, na ktorú je potrebný súhlas Národnej rady Slovenskej republiky, s ústavou alebo s ústavným zákonom,		BK	
vypovedáva vojnu na základe rozhodnutia Národnej rady Slovenskej republiky, ak je Slovenská republika napadnutá alebo ak to vyplýva zo záväzkov z medzinárodných zmlúv o spoločnej obrane proti napadnutiu, a uzatvára mier,		Na základě rozhodnutí Národní rady dle pravidel stanovených ve zvláštním zákoně	
může na návrh vlády Slovenskej republiky nariadiť mobilizáciu ozbrojených síl, vyhlásiť vojnový stav alebo vyhlásiť výnimočný stav a ich skončenie,		Na základě rozhodnutí vlády a dle pravidel stanovených ve zvláštním zákoně	
podáva Národnej rade Slovenskej republiky správy o stave Slovenskej republiky a o závažných politických otázkach,		BK	
má právo vyžadovať si od vlády Slovenskej republiky a od jej členov informácie potrebné na plnenie svojich úloh,		BK	
Zdroj: Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. , Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, 1. Novela ústavního zákona 71/2012. Kterou se mění ústavní zákon č. 1/1993.			

¹¹² Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. čl. 101. Písm. h , čl. (4) - vymenúva a odvoláva vedúcich ústredných orgánov, vyšších štátnych funkcionárov a ďalších funkcionárov v prípadoch, ktoré ustanoví zákon; vymenúva a odvoláva rektorov vysokých škôl, vymenúva vysokoškolských profesorov, vymenúva a povyšuje generálov.

Příloha č. 3 (a)

Prezident může rozpustit ... pouze za těchto podmínek:

Poslaneckou sněmovnu České republiky:

„(1) Poslaneckou sněmovnu může rozpustit prezident republiky, jestliže

a) Poslanecká sněmovna nevyslovila důvěru nove jmenované vládě, jejíž předseda byl prezidentem republiky jmenován na návrh předsedy Poslanecké sněmovny,

b) Poslanecká sněmovna se neusnese do tří měsíců o vládním návrhu zákona, s jehož projednáním spojila vláda otázku důvěry,

c) zasedání Poslanecké sněmovny bylo přerušeno po dobu delší, než je přípustné,

d) Poslanecká sněmovna nebyla po dobu delší tří měsíců způsobilá se usnášet, ačkoliv nebylo její zasedání přerušeno a ačkoliv byla v té době opakovaně svolána ke schůzi.

(2) Poslaneckou sněmovnu nelze rozpustit tri měsíce před skončením jejího volebního období.¹¹³

Příloha č. 3 (b)

Parlament – Národní rady Slovenské republiky:

„e) môže rozpustiť Národnú radu Slovenskej republiky, ak Národná rada Slovenskej republiky v lehote šiestich mesiacov od vymenovania vlády Slovenskej republiky neschválila jej programové vyhlásenie, ak sa Národná rada Slovenskej republiky neuzniesla do troch mesiacov o vládnom návrhu zákona, s ktorým vláda

Slovenskej republiky spojila vyslovenie dôvery, ak Národná rada Slovenskej republiky nebola dlhšie ako tri mesiace spôsobilá uznášať sa, hoci jej zasadanie nebolo prerušené a hoci bola v tom čase opakovane zvolávaná na schôdzu, alebo ak zasadanie Národnej rady Slovenskej republiky bolo prerušené na dlhší čas, ako dovoľuje ústava. Toto právo nemôže uplatniť počas posledných šiestich mesiacov svojho volebného obdobia, počas vojny, vojnového stavu alebo výnimočného stavu. Prezident rozpustí Národnú radu Slovenskej republiky v prípade, ak v ľudovom hlasovaní o odvolaní prezidenta nebol prezident odvolaný,¹¹⁴

¹¹³ Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky. Čl. 35

¹¹⁴ Ústava Slovenskej republiky č. 460/1992 Zb. čl. 102. Odst. 1, písm. e